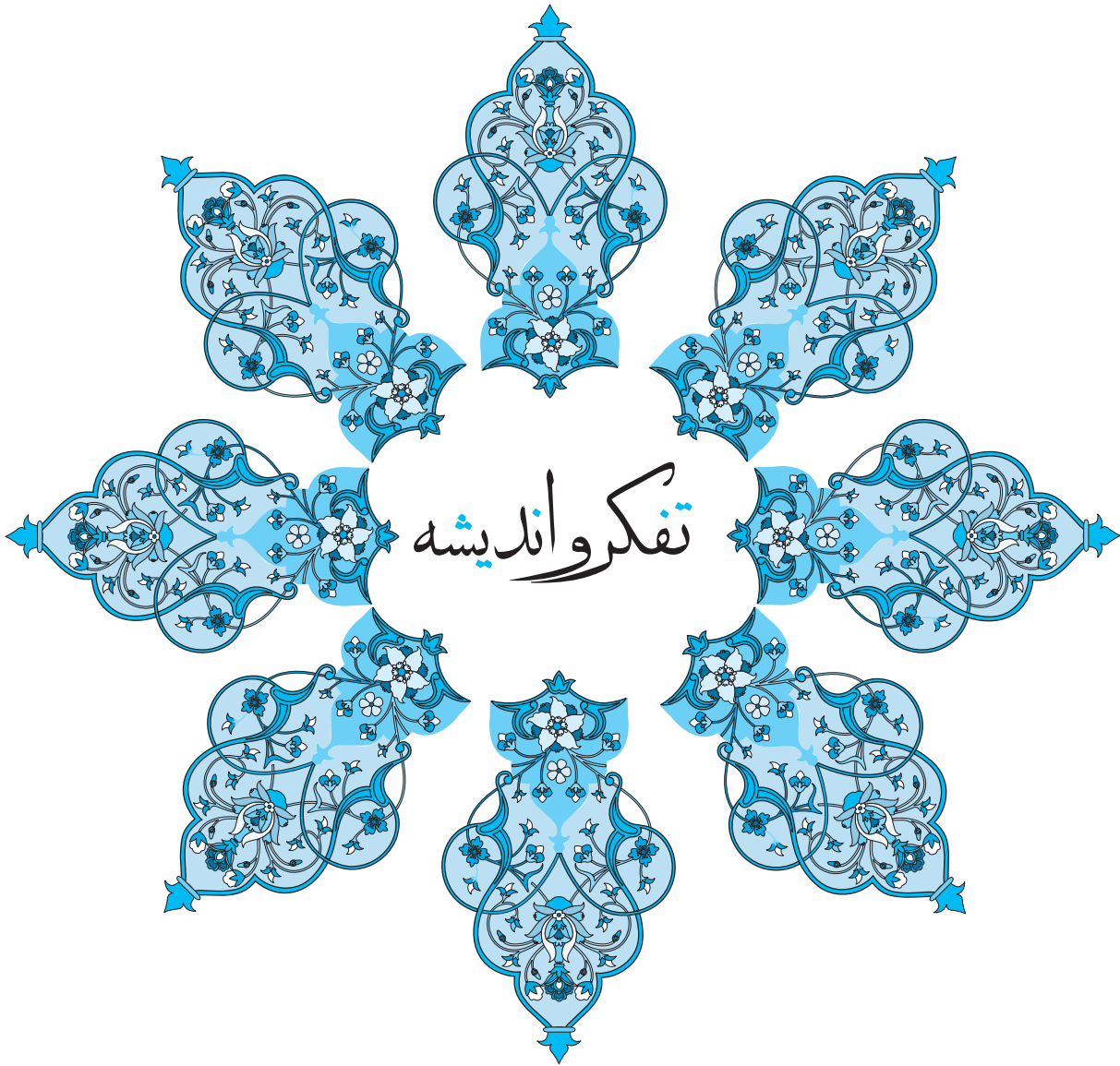

بخش اول

تفکر و اندیشه

آب، نعمت بی‌نظیر خداوند، جلوه‌ی زیبایی و طراوت، مظهر پاکی و زلالی و عامل اصلی ادامه‌ی حیات است.

آیه‌ی ۳۰ سوره‌ی انبیاء

(و جعلنا من الماء کل شیء حی)

ترجمه‌ی آیه: و هر موجود زنده‌ای را از آب آفریده‌ایم.

پیام تکمیلی:

آب مایه‌ی حیات و اساس زندگی در جهان هستی است.

آیه‌ی ۴۹ سوره‌ی فرقان

(لنحیی به بلدة میتاً)

ترجمه‌ی آیه: تا به وسیله‌ی آن سرزمینی مرده را زنده کنیم.

پیام تکمیلی:

آب مایه حیات و اساس زندگی در جهان هستی است.

پرسش: ۱- حیات روح بشر وابسته به چیست؟ ۲- چه چیزی به روح و درون انسان شادابی و طراوت می‌بخشد؟ ۳- چگونه می‌توان به این اکسیر حیات دست یافت؟ (پاسخ را می‌توان در آیه‌ی زیر یافت.)

آیه‌ی ۲۴ سوره‌ی انفال

(یا ایها الذین آمنوا استجیبوا لله و للرسول اذا دعاکم لما یحییکم)

ترجمه‌ی آیه: ای کسانی که ایمان آورده‌اید، دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید؛ هرگاه که شما را به چیزی فرامی‌خواند که به شما زندگی و حیات می‌بخشد.

پیام تکمیلی:

۱- دین یک دعوت زندگی‌بخش و مایه‌ی حیات است.
۲- مخاطب آیه مؤمنان هستند که زندگی و حیات آنان در استجابت از دعوت خدا و پیام‌آورش است.

واژگان کلیدی

- نیازهای برتر
- پاسخ به نیازهای برتر
- شبوهی هدایت

درس‌نامه

احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که بتواند: الف- پاسخ‌گوی نیازهای او باشد و ب- سعادت بشر را تضمین کند [علت]، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم. [معلول]

از این رو پرسش‌های زیر در ذهن ایجاد می‌شود که:

- ۱- آیا انسان می‌تواند با تکیه بر عقل خویش برنامه‌ی کاملی را برای سعادت بشر ارائه دهد؟
- ۲- به راستی یک برنامه‌ی مناسب برای سعادت انسان چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟
- ۳- آیا برنامه‌ای که فقط سعادت دنیای انسان را در بر بگیرد، کامل است؟
- ۴- آیا می‌توان به برنامه‌های مکاتب بشری اعتماد کرد و زندگی را براساس آن‌ها بنا نهاد؟

نیازهای برتر

انسان مانند سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک. خداوند پاسخ به این نیازها را در جهان خلقت آماده کرده و راه آگاهی از آن‌ها را به انسان داده است. مثال: در وقت نیاز به آب و غذا، احساس تشنگی و گرسنگی می‌کند و سراغ آب و غذا می‌رود. هنگام سرما و گرما، از مصالح موجود در طبیعت بهره می‌برد و برای خود لباس و پوشاک و مسکن تهیه می‌کند.

اما نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود. (انسان دارای نیازهای مهم‌تر و برتری است).

ویژگی‌های نیازهای برتر:

۱- زمانی که انسان، اندکی از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد [علت]، خود را با نیازهایی مهم‌تر روبه‌رو می‌بیند [معلول].

- ۲- این نیازها برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به انسان عطا کرده است.
- ۳- پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.
- ۴- این نیازها به تدریج به دل‌مشغولی، دغدغه و بالاخره به سوال‌هایی تبدیل می‌شوند که تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد.

- برخی از این نیازها عبارت‌اند از:
- ۱- شناخت هدف زندگی
  - ۲- درک آینده‌ی خویش
  - ۳- کشف راه درست زندگی

۱- شناخت هدف زندگی

الف- انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند؟» (پیرای زندگی)

ب- و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر زندگی‌اش را صرف آن نماید؟

پ- او می‌داند که اگر هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است. (فسران عمر)

از این رو امام سجاد علیه‌السلام پیوسته این دعا را می‌کرد که: «خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای.»

۲- درک آینده‌ی خویش

الف- انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه‌روست که: «آینده‌ی او چگونه است؟»

ب- آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟

پ- اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه‌ی زندگی او پس از مرگ چگونه است؟

ت- زاد و توشه‌ی سفر به جهان دیگر چیست؟ و خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟

روزها فکر من این است و همه شب سخنم

که چرا غافل از احوال دل خویشتنم

از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود

به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم

پیام: ابیات بیانگر نیاز درک آینده‌ی خویش است و این که انسان می‌خواهد بداند «آینده‌ی او چگونه است؟»

- پاسخ به این سؤال‌ها (از عهده‌ی چه کسی بر می‌آید؟) فقط از عهده‌ی کسی بر می‌آید که: ۱- کاملاً از جهان دیگر و زندگی پس از مرگ آگاه باشد و ۲- زاد و توشه‌ی آن را بشناسد و به دیگران اطلاع دهد.

۳- کشف راه درست زندگی

الف- راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه‌ی دیگر انسان‌های فکور و خردمند است.

ب- این دغدغه، دغدغه‌ای جدی است (زیرا!) انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند. بنابراین باید در این فرصت تکرار نشدنی، از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که:

۱- به آن مطمئن باشد.

۲- بتواند از همه سرمایه‌هایی که خدا به او داده است به‌خوبی بهره‌مند شود.

۳- به آن هدف برتری که خداوند در خلقت او قرار داده است، برسد.

در آیات سوره‌ی عصر تدبیر کنید و با کمک دوستان خود، به سوالات پاسخ دهید.

وَالْعَصْرِ (۱) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (۲) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ (۳) آیات ۱ تا ۳ سوره‌ی عصر

ترجمه‌ی آیه: به عصر سوگند، که انسان‌ها در زیان‌اند. مگر کسانی که ایمان آورده و اعمال صالح انجام داده‌اند و یک‌دیگر را به حق سفارش کرده و یک‌دیگر را به شکیبایی و استقامت توصیه نمودند.

ترجمه‌ی آیه: رسولانی (را فرستاد که) بشارت دهنده و انداز دهنده تا برای مردم نباشد در مقابل خداوند، بهانه و دستاویزی بعد از آمدن پیامبران و خداوند شکست‌ناپذیر و حکیم است.

آیه در آینه‌ی تفاسیر:

از نظر جهان‌بینی اسلام، همه در دنیا زیان می‌کنند. (چون عمر خود را از دست می‌دهند) و تنها راه برای جلوگیری از این خسران عظیم و زیان قهری و اجباری این است که ایمان آورند و اعمال صالح انجام دهند و یک‌دیگر را به طرفداری و انجام حق سفارش کنند و یک‌دیگر را به صبر و استقامت توصیه کنند و به این وسیله در برابر این سرمایه (عمر)، سرمایه‌ای گران‌بها تر و ارزشمندتر به دست آورند که نه تنها جای خالی آن سرمایه پر شود بلکه ده‌ها و صدها هزاران بار از آن بیش‌تر و بهتر باشد.

۱- خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟

به «عصر» که در تفاسیر «عصر» را اشاره‌ای به سراسر زمان و تاریخ بشر دانسته‌اند. - زیرا عمر و زمانی که در اختیار انسان‌ها قرار داده شده لحظه به لحظه در حال سپری شدن است و انسان باید قدرش را بداند تا دچار خسران نشود.

۲- چه زیان و خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟

خسran از دست عمر، بدون بهره بردن از آن و رسیدن به هدفی که برای آن خلق شده‌اند.

۳- چه کسانی دچار خسارت و زیان نمی‌شوند؟

کسانی که: (۱) ایمان آورند، (۲) عمل صالح انجام دهند، (۳) یک‌دیگر را به طرفداری و انجام حق سفارش کنند و (۴) یک‌دیگر را به صبر و استقامت توصیه نمایند.

پاسخ به نیازهای برتر

پاسخ به این سؤال‌ها (سؤال‌هایی که در قالب نیازهای برتر مطرح می‌شود) باید حداقل دو ویژگی داشته باشد:

- الف- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد.
- ب- همه جانبه باشد.

الف- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؛

زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به‌خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون هستند.

ب- همه‌جانبه باشد؛

به‌طوری که به نیازهای مختلف انسان به‌صورت هماهنگ پاسخ دهد
زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

چه کسی می‌تواند پاسخ صحیحی به این سؤال‌ها بدهد؟

با توجه به دو ویژگی ذکر شده برای پاسخ‌ها، کسی می‌تواند پاسخ صحیح به این سؤال‌ها بدهد که:

۱- آگاهی کاملی از: الف- خلقت انسان، ب- جایگاه او در نظام هستی، پ- ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد.

۲- همچنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

الف: آیا دستگاه تفکر انسان به‌تنهایی می‌تواند به این سؤال‌ها پاسخ کامل و جامع دهد؟ چرا؟

خیر- کسی می‌تواند پاسخ درست به نیازها بدهد که ویژگی‌های روحی و جسمی انسان را به خوبی بشناسد و به همه‌ی ابعاد وجود او آگاه باشد و به خصوص آینده‌ی انسان و جهان را به خوبی درک کند و رابطه‌ی دنیا و آخرت را بداند. به عبارت دیگر، باید احاطه‌ی کاملی بر جهان هستی و جایگاه انسان در جهان هستی داشته باشد. عقل انسان به دلیل محدودیت این آگاهی را به طور کامل ندارد و به همین دلیل نمی‌تواند به تنهایی پاسخ کامل و جامع به این سؤال‌ها بدهد.

ب: آیا بشر به تنهایی می‌تواند مسیر سعادت را طراحی کند؟ چرا؟

خیر- زیرا پاسخ صحیح به نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند و همان‌طور که در سؤال قبل نیز گفتیم انسان به تنهایی و فقط با کمک دستگاه تفکر خود نمی‌تواند پاسخ کامل و جامعی به نیازهایش و سؤال‌های اساسی آن بدهد پس قطعاً نمی‌تواند خود به تنهایی مسیر سعادتش را طراحی کند.

شیوه‌ی هدایت خداوند

خداوند هر مخلوقی را متناسب با ویژگی‌هایی که در وجودش قرار داده است هدایت می‌کند.

هدایت انسان متناسب با سرمایه‌های او:

انسان ویژگی‌هایی دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند [علت] و همین امر سبب تفاوت شیوه‌ی هدایت وی از سایر مخلوقات شده است. [معلول]

- ۱- توانایی تفکر و انجام کارها به کمک فکر و اندیشه
- ۲- قدرت اختیار و انتخاب

● به‌دلیل وجود این دو ویژگی انسان این‌گونه عمل می‌کند:

۱- ابتدا درباره‌ی هر کاری که می‌خواهد انجام دهد، تفکر می‌کند و ۲- اگر به هر دلیلی تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و ۳- انجام می‌دهد.

● هدایت خداوند نیز از مسیر این دو ویژگی می‌گذرد. یعنی:

خداوند برنامه‌ی هدایت انسان را که در برگزیده پاسخ به سوالات بنیادین بشر است، از طریق پیامبران می‌فرستد؛ تا انسان‌ها با تفکر در این برنامه و پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن با اختیار خود این برنامه را انتخاب کنند و در زندگی به کار بندند و به هدفی که خداوند در خلقت آن‌ها قرار داده برسند.

انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود.

امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته‌ی خود، هشام بن حکم، فرمود:

ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آنکه این بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند [معلول ۱] که از معرفت برتری برخوردار باشند [علت ۱] و آنان که در تعقل و تفکر برترند [علت ۲]، نسبت به فرمان‌های الهی داناترند [معلول ۲]، و آن کس که عقلش کامل‌تر است [علت ۳] رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است [معلول ۳]. نتیجه: با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سوال‌های اساسی دست یافت.

انتخاب نادرست و ناسپاسی انسان

انسان، چون قدرت اختیار دارد، می‌تواند راه‌های دیگری را نیز برگزیند. اما چنان که گفته شده چون هر برنامه‌ی دیگری غیر از برنامه‌ی خداوند نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازها (نیازهای برتر) بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی دنیا را ترک گفته و به دیار آخرت خواهد شتافت و در آن جا زبان خود را مشاهده خواهد کرد. قرآن کریم چنین کسی را «ناسپاس» نامیده و می‌فرماید:

سوره‌ی انسان، آیه‌ی ۳

(أَنَا هَدِيْنَاهُ السَّبِيْلَ اِمَّا شَاكِرًا وَاِمَّا كَفُوْرًا)

ترجمه‌ی آیه: ما راه راست را به او نشان دادیم یا سپاس‌گزار خواهد بود یا ناسپاس.

پیام تکمیلی:

۱- خداوند کسی را که انتخاب درستی نداشته و راهی را که برای هدایت او فرستاده است، انتخاب نکرده، ناسپاس نامیده است.
۲- علت ناسپاس نامیده شدن چنین فردی، این است که وی برنامه‌ی اطمینان‌بخش را دیده، اما از انتخاب آن سرپیچی کرده است. عمل این فرد مانند کسی است که در هنگام تشنگی، ظرف آب گوارا را از دست دوست نگیرد و به بهانه‌ی این که انتخاب با خودم است، جام زهری را که ظاهراً شیرین است، بنوشد.

تکمیل کنید

اگر خداوند به سؤال‌های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند، انسان در قیامت می‌تواند بگوید: تنها با عقل خود قادر به پاسخ‌گویی به سؤال‌ها نبوده و نتوانسته راه و هدف درست زندگی را پیدا کند. خداوند، در قرآن کریم درباره‌ی تمام و کامل شدن حجت الهی با فرستادن انبیا فرموده است:

(رُسُلًا مُّبَشِّرِيْنَ وَ مُنذِرِيْنَ لِيَتْلَا يَكُوْنَنَّ لِلنَّاسِ عَلٰى اللّٰهِ حُجَّةً بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا)

سوره‌ی نساء، آیه‌ی ۱۶۵

ترجمه‌ی آیه: رسولانی (را فرستاد که) بشارت دهنده و انذار کننده باشند تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند دستاویز و دلیلی نباشد.

پیام کتاب درسی:

خداوند با فرستادن پیامبران بشارت دهنده و انذار کننده راه هرگونه عذر و بهانه برای هدایت نشدن را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

پیام‌های تکمیلی:

۱- اکنون که خداوند پیامبران را فرستاده و انسان‌ها را هدایت کرده کسی نمی‌تواند در قیامت بهانه و دستاویزی داشته باشد...
۲- با توجه به کلمه‌های «عزیز» و «حکیم» می‌توان فهمید، ارسال رسل از روی عزت و حکمت بوده تا هرگونه عذر و بهانه‌ای برای هدایت نشدن انسان ساقط شود (مسدود ماندن راه بهانه‌گیری) و حجت بر آدمی تمام شود. (اتمام حجت خداوند)
۳- یکی از وظایف انبیا «تبشیر» و «انذار» است که در این آیه‌ی شریفه مطرح شده است.
۴- اگر انسان عاقلانه بیندیشد، راه دستیابی به همه‌ی نیازها برای وی مشخص شده و دلیلی برای توجیه ناکامی‌ها ندارد.

اندیشه و تحقیق

۱. آیا می‌توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقه‌ی فردی واگذار کنیم؟ چرا؟

خیر، نیازهای برتر، فراتر از احساسات شخصی و سلیقه‌های افراد است. راه کمال و رشد هر نوع از موجودات، راه معین و خاصی است. در حقیقت، رشد و نمو بدن انسان و هر موجود دیگر، مکانیسم و قانون‌مندی ویژه‌ی خود را دارد و اگر کسی نخواست از این قانون‌مندی پیروی کند باید تبعات آن مانند رنج و بیماری و درد را بپذیرد. بُعد معنوی و انسانی وجود انسان نیز همین گونه است. رشد آن از راه معین و قانون‌مندی خاصی تبعیت می‌کند و به راه و قانون دیگری جواب نمی‌دهد. به میزانی که از این راه و قانون دور شویم، درد و رنج و تبعات منفی آن را باید بپذیریم. پس هر راهی رساننده‌ی انسان به مقصود نیست. بنابراین، باید دقت کنیم که سلیقه‌ها تا آن جا قابل استفاده هستند که به راه تکامل انسان ضربه وارد نکنند و در چارچوب آن قرار گیرند. اگر کسی سلیقه‌ای داشت که با قانون‌مندی رشد انسان و ابعاد معنوی او در تضاد بود، باید به نتایج آن تن دردهد و آماده‌ی مضرت آن باشد.

۲. آیا انسان می‌تواند پاسخ دادن به این نیازها را نادیده بگیرد و براساس ضرب‌المثل «هر چه پیش آید خوش آید» رفتار کند؟ چرا؟

برخی از افراد که در چنگال هوس‌های زودگذر زندگی گرفتارند، وقتی با سؤال‌های بنیادین روبه رو می‌شوند، برای آسوده کردن وجدان، خود را به بی‌خیالی می‌زنند و می‌گویند خود را درگیر این سؤال‌های اساسی نمی‌کنیم. زندگی به هر صورتی که پیش برود، برای ما تفاوتی ندارد. اما این‌ها نمی‌دانند روزی متوجه این تفاوت می‌شوند که دیگر قادر به انجام دادن کاری نیستند. در آن روز نمی‌توانند خود را به بی‌خیالی بزنند؛ زیرا گرفتار عواقب کارهای خود شده‌اند و رنج و عذاب آن را احساس می‌کنند. بنابراین، انسان عاقل نمی‌تواند چنین نگرشی داشته باشد.

۳. شعر زیر با کدام یک از نیازهای برتر انسان مرتبط است؟ چرا؟

عمر دو بایست در این روزگار

با دگری تجربه بردن به کار

مرد خردمند هنر پیشه را

تا به یکی تجربه آموختن

کشف راه درست زندگی - زیرا انسان نمی‌تواند همه‌ی راه‌های پیش روی خود را تجربه کند و فرصت تکرار نشدنی است. لذا ما دوباره متولد نمی‌شویم که یکبار تجربه کنیم و یکبار تجربه‌ی خود را به کار بندیم. پس باید راهی پیش بگیریم که مطمئن باشیم به هدف زندگی می‌رسیم.

پرسش‌های تشریحی

الف) آیات قرآن:

- آیه‌ی شریفه‌ی «و جعلنا من الماء کلّ شیء حیّ» را ترجمه کنید. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۲، پاراگراف دوم)
- آیه‌ی شریفه‌ی «و جعلنا من الماء کلّ شیء حیّ» در بردارنده‌ی چه پیامی است؟ (کتاب درسی، صفحه‌ی ۲، پاراگراف دوم)
- عبارت قرآنی «لنجیبی به بلدةً میناً» را ترجمه کنید. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۲، پاراگراف سوم)
- پیامی که از عبارت نورانی «لنجیبی به بلدةً میناً» می‌توان آموخت چیست؟ (کتاب درسی، صفحه‌ی ۲، پاراگراف سوم)
- آیه‌ی شریفه‌ی «یا ایّها الذین آمنوا استجیبوا لله و للرسول اذا دعاکم لما یحییکم» را ترجمه کنید. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۲، پاراگراف چهارم)
- پیام آیه‌ی شریفه‌ی «یا ایّها الذین آمنوا استجیبوا لله و للرسول اذا دعاکم لما یحییکم» چیست؟ (کتاب درسی، صفحه‌ی ۲، پاراگراف چهارم)
- این دعای امام سجاد (ع) که: «خدا یا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای» به کدام نیاز برتر اشاره دارد؟ (کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف چهارم)
- با توجه به سوره‌ی مبارکه‌ی «و العصر ان الانسان لفی خسر الا الذین آمنوا و عملوا الصالحات و تواصوا بالحق و تواصوا بالصبر» پاسخ دهید: (کتاب درسی، صفحه‌ی ۸، تدبیر در قرآن)

الف - آن را ترجمه کنید.

ب- چرا در این سوره، خداوند به زمان سوگند خورده است؟

ج- چه زیان و خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟

د- چه کسانی دچار خسارت و زیان نمی‌شوند؟

۹. آیهی شریفه‌ی «أنا هدیناه السبیل اما شاکراً و اما کفوراً» را ترجمه کنید. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۱۰، پاراگراف دوم)
۱۰. پیام آیهی شریفه‌ی «رسلاً مبشّرین و منذرین لئلاّ یكون للناس علی الله حجّة بعد الرّسل و کان الله عزیزاً حکیماً» را بنویسید. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۱۰، پاراگراف سوم)

ب) درستی یا نادرستی گزاره‌ها (ص/غ):

۱۱. انسان همچون سایر موجودات زنده، نیازهای طبیعی و معنوی دارد. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف اول)
۱۲. نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف دوم)
۱۳. پاسخ صحیح به نیازهای اساسی، سعادت انسان را تضمین می‌کند. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف دوم)
۱۴. زمانی که انسان، اندکی از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای روزمره روبه‌رو می‌بیند. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف دوم)
۱۵. نیازهای اساسی به تدریج به دل‌مشغولی و دغدغه تبدیل می‌شوند. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف سوم)
۱۶. پاسخ به سؤال در مورد نیازهای اساسی از عهده‌ی تمامی انسان‌ها برمی‌آید. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۸، پاراگراف اول)
۱۷. هر پاسخ به نیازهای اساسی باید درست و همه‌جانبه باشد. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۸، پاراگراف سوم و چهارم)
۱۸. انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۹، پاراگراف ششم)
۱۹. انسان با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۹، پاراگراف ششم)

ج) جملات کامل کردنی:

۲۰. مکاتب بشری در طول تاریخ با ادعای ..... برنامه‌های گوناگونی ارائه داده‌اند. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۶، پاراگراف اول)
۲۱. خداوند پاسخ به نیازهای طبیعی و غریزی را در ..... آماده کرده است و راه ..... از آن‌ها را به انسان نشان داده است. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف اول)
۲۲. نیازهای اساسی انسان به تدریج به ..... ، ..... و بالاخره ..... تبدیل می‌شوند که تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف سوم)
۲۳. راه زندگی یا ..... ارتباط دقیقی با درک آینده‌ی خویش و شناخت هدف زندگی دارد. (کتاب درسی، صفحه‌ی ۸، پاراگراف اول و دوم)
۲۴. امام کاظم (ع) می‌فرماید: «خداوند رسولانش را به‌سوی بندگان نفرستاد جز برای آن که این بندگان در ..... تعقل کنند.» (کتاب درسی، صفحه‌ی ۱۰، پاراگراف اول)
۲۵. امام کاظم (ع) خطاب به شاگرد برجسته‌ی خود ..... فرمود: «کسانی پیام الهی را بهتر می‌پذیرند که از ..... برخوردار باشند.» (کتاب درسی، صفحه‌ی ۱۰، پاراگراف اول)
۲۶. امام کاظم (ع) می‌فرماید: «کسانی که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به ..... داناترند و آن کس که عقلش کامل‌تر است ..... در دنیا و آخرت بالاتر است.» (کتاب درسی، صفحه‌ی ۱۰، پاراگراف اول)

د) پاسخ کوتاه:

۲۷. انسان مانند سایر موجودات زنده، چه نیازهایی دارد؟ (کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف اول)
۲۸. پاسخ به سؤالاتی در مورد «درک آینده‌ی خویش»، از عهده‌ی چه کسی برمی‌آید؟ (کتاب درسی، صفحه‌ی ۸، پاراگراف اول)
۲۹. کدام نیاز اساسی، ارتباط دقیقی با دو نیاز دیگر دارد؟ (کتاب درسی، صفحه‌ی ۸، پاراگراف دوم)
۳۰. نیازهای اساسی انسان را فقط نام ببرید. (کتاب درسی، صفحه‌های ۷ و ۸، مشابه دی ۸۶ و ۹۰)
۳۱. «آگاهی از نحوه‌ی زندگی پس از مرگ» و «چگونه زیستن» به ترتیب مربوط به کدام نیاز اساسی انسان است؟ (کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف پنجم و صفحه‌ی ۸، پاراگراف دوم، مشابه دی ۹۴)

۳۲. انسان چگونه می‌تواند به سؤال‌های اساسی خود پاسخ گوید؟ (کتاب درسی، صفحه ۱۰، پاراگراف دوم)
۳۳. به فرموده‌ی امام کاظم (ع) چه کسی رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است؟ (کتاب درسی، صفحه ۱۰، پاراگراف اول)

○ (ه) سؤالات تشریحی:

۳۴. چه چیز سبب شده در طول تاریخ همواره شاهد ارائه‌ی برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم؟ (کتاب درسی، صفحه ۶، پاراگراف اول)
۳۵. یکی از نیازهای اساسی انسان، شناخت هدف زندگی است، این نیاز را توضیح دهید. (کتاب درسی، صفحه ۷، پاراگراف چهارم)
۳۶. یکی از نیازهای اساسی انسان «درک آینده‌ی خویش» است، این نیاز را توضیح دهید. (کتاب درسی، صفحه ۷، پاراگراف پنجم، مشابه خارج از کشور شهریور ۸۹)
۳۷. یکی از نیازهای اساسی انسان «کشف راه درست زندگی» است، آن را توضیح دهید. (کتاب درسی، صفحه ۸، پاراگراف سوم)
۳۸. هر پاسخ راهگشا به سؤالات اساسی چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟ (کتاب درسی، صفحه ۸، پاراگراف چهارم و پنجم)
۳۹. شیوه‌ی هدایت خداوند چگونه است؟ و چرا شیوه‌ی هدایت انسان با سایر مخلوقات متفاوت است؟ (کتاب درسی، صفحه ۹، پاراگراف اول)
۴۰. امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته‌ی خود هشام بن حکم در مورد عقل و تفکر چه فرمود؟ (کتاب درسی، صفحه ۱۰، پاراگراف اول)
۴۱. چرا پاسخ به نیازهای اساسی باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؟ (کتاب درسی، صفحه ۸، پاراگراف سوم، مشابه خرداد ۹۳ و ۹۶)
۴۲. چرا فعالیت‌های انسان را اختیاری می‌نامند؟ (کتاب درسی، صفحه ۹، پاراگراف پنجم)

پیش‌های تشریحی کم‌دشوارتر

○ الف آیات قرآن:

۴۳. بر اساس آیه‌ی شریفه‌ی «رسلًا مبشّرین و منذرین لئلا یكون للناس علی الله حجةٌ بعد الرّسل و كان الله عزیزاً حکیمًا» خداوند با چه چیز با مردم اتمام حجت می‌کند؟ (کتاب درسی، صفحه ۱۰، پاراگراف سوم)

○ ب) درستی یا نادرستی گزاره‌ها (ص/غ):

۴۴. شناخت هدف زندگی یا «چگونه زیستن» یکی از دغدغه‌های انسان فکور و خردمند است. (کتاب درسی، صفحه ۸، پاراگراف چهارم)
۴۵. انتخاب یک راه، از بین همه راه‌هایی که پیش‌روی آدمی است، همان کشف راه درست زندگی است. (کتاب درسی، صفحه ۸، پاراگراف دوم)

○ ج) جملات کامل کردنی:

۴۶. اگر کسی ..... خود را نشانسد، عمر خود را از دست داده است. (کتاب درسی، صفحه ۷، پاراگراف چهارم)
۴۷. هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند ..... است. (کتاب درسی، صفحه ۸، پاراگراف سوم)

○ د) پاسخ کوتاه:

۴۸. نیازهای برتر انسان نشأت گرفته از چیست؟
۴۹. تضمین سعادت انسان در گرو چیست؟
۵۰. خداوند هدایت هر مخلوقی را به چه صورت انجام می‌دهد؟
۵۱. کدام نیاز اساسی ارتباط دقیقی با دو نیاز دیگر دارد؟ (کتاب درسی، صفحه ۸، پاراگراف دوم، مشابه خارج از کشور دی ۸۹)
۵۲. برنامه‌ای که خداوند برای هدایت انسان دارد دربردارنده‌ی چیست؟ (کتاب درسی، صفحه ۹، پاراگراف سوم)

۵۳. چه کسی می تواند پاسخ گوی سؤال های مطرح شده در ابیات زیر باشد؟
(کتاب درسی، صفحه ۷، پاراگراف آخر و صفحه ۸، پاراگراف اول)
- روزها فکر من این است و همه شب سخنم/که چرا غافل از احوال دل خویشتنم
از کجا آمده ام آمدنم بهر چه بود /به کجا می روم آخر نمایی وطنم
۵۴. در پاسخ به سؤال های اساسی، کسی که می تواند پاسخ صحیح به این سؤال ها بدهد باید چه ویژگی هایی داشته باشد؟
(کتاب درسی، صفحه ۸، پاراگراف پنجم)
۵۵. نقش «تفکر» و «اختیار» در فعالیت های انسان چگونه است؟ توضیح دهید.
(کتاب درسی، صفحه ۹، پاراگراف چهارم)
۵۶. قرآن کریم چه کسی را «ناسپاس» نامیده است؟ توضیح دهید.
(کتاب درسی، صفحه ۱۰، پاراگراف سوم)

پیش های چهارگزینه ای

۵۷. اشکال مهم پاسخ های احتمالی به نیازهای انسان، چیست؟
① قدرت انتخاب انسان در آن نادیده گرفته شده است.
② نیازمند تعقل و ادراک است تا درست بودن آن مشخص شود.
③ بررسی همه جانبه ی نیازهای انسان در آن نادیده گرفته شده است.
④ نیازمند تجربه و آزمون است تا کارایی آن مشخص شود.
۵۸. در آیه ی شریفه ی «رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِنَاسٍ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا» به ترتیب، کدام مفاهیم به دست می آید؟
① ارسال حجت نهران و اختیاری بودن هدایت
② ارسال حجت نهران و بهره مندی از حجت الهی
③ ارسال حجت نهران و بهره مندی از حجت الهی
④ ارسال حجت نهران و بهره مندی از حجت الهی
۵۹. به بیان امام کاظم علیه السلام، انحصار ارسال رسولان علیهم صلوات الله اجمعین، به سوی بندگان از جانب خدای متعال، تحقق ..... است و داناتر بودن آنان به فرمان الهی ..... است.
① تعقل - معلول برتری معرفت
② ایمان - معلول برتری معرفت
③ تعقل - علت استواری ایمان
④ ایمان - علت استواری ایمان
۶۰. از دقت در پیام کدام آیه «مسدود بودن راه بهانه گیری انسان های دور افتاده از راه هدایت» مفهوم می گردد؟
(کتاب درسی، صفحه ۱۰، تکمیل کنید) (سراسری خارج از کشور - ۹۲)
- ① «رَبَّنَا الَّذِي اَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى»
② «رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِنَاسٍ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ»
③ «وَ قَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَ مَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا اَنْ هَدَانَا اللَّهُ»
④ «اَنَا انزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنْ اَهْتَدَى فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِا»
۶۱. احساسات شخصی و سلیقه ای، به این دلیل پاسخ گوی نیازهای برتر انسان نیست که .....
(کتاب درسی، صفحه ۱۲، اندیشه و تحقیق) (سراسری زبان - ۹۲)
- ① احساسات و سلیقه، متغیر و متبدل اند.
② هر نیازی راه پاسخ گویی خاص خود را می طلبد.
③ آن گونه از نیازها، فراتر از احساسات و سلیقه اند.
④ نیازهای برتر، همراه با دل مشغولی و دغدغه و درد متعالی اند.
۶۲. اگر گفته شود: «نیازهای برتر انسان به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال هایی تبدیل می شوند تا پاسخ آن ها را نیابند آرام نمی گیرد» این عبارت، بدان معنی است که .....
(کتاب درسی، صفحه ۱۰، پاراگراف سوم) (سراسری زبان - ۹۱ با تغییر)
- ① انسان، هرگز خالی از دغدغه و اضطراب و دل مشغولی نیست.
② انسان، محصور در نیازهای روزمره و زندگی طبیعی نیست.
③ نیازهای زندگی و روزمره ی انسان، متغیر و متفاوت است.
④ انسان، به دلیل انسان بودنش، نمی تواند به محدودها خرسند باشد.
۶۳. کدام نیاز از نیازهای انسان است که خود را در سؤال «چگونه زیستن» نشان می دهد؟ «همه جانبه و کاملاً درست بودن و قابلیت کسب اعتماد» از ویژگی های ..... انسان است.
(کتاب درسی، صفحه ۸، پاراگراف دوم و سوم) (سراسری خارج از کشور - ۹۱)
- ① کشف راه درست زندگی - سؤال های مطرح شده از سوی
② شناخت هدف زندگی - سؤال های مطرح شده از سوی
③ کشف راه درست زندگی - پاسخ های داده شده به پرسش های ناگزیر
④ شناخت هدف زندگی - پاسخ های داده شده به پرسش های ناگزیر

۶۴. مفهوم آیه‌ی شریفه‌ی «رُسُلًا مَبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ...» این است که:
- (کتاب درسی، صفحه‌ی ۱۰، تکمیل کنید) (سراسری خارج از کشور - ۸۸)
- عزت و حکمت خداوندی پاسخ‌گوی نیاز انسان به نبوت است.
  - عزت و حکمت خالق، اتمام حجت بر انسان را با ارسال رسولان رقم می‌زند.
  - نبوت برطرف‌کننده‌ی نقص مطلق دانش بشری در راه‌یابی او به هدف زندگی است.
  - پیامبران با بشارت و هشدار، چراغ هدایت الهی را در راه انسان، پرفروغ قرار می‌دهند.
۶۵. مطابق معارف قرآنی، خدای متعال، رسولان و پیام‌آوران خویش را همراه با «تبشیر و انذار» به عنوان مَبَشِّر و مُنذِر ارسال فرمود تا
- (کتاب درسی، صفحه‌ی ۱۰، تکمیل کنید) (سراسری هنر-۸۸)
- هدفداری خلقت و حکیمانه بودن آفرینش، تبیین گردد.
  - استعدادهای مردم شکوفا و چراغ فطرت، نورانی گردد.
  - حجت بر مردم تمام شود و عزت و حکمت خداوند، به اثبات رسد.
  - گرد و غبار فرو افتاده بر عقول و فطرت‌های پاک، زدوده شود.
۶۶. نیاز ..... ارتباط دقیقی با سایر نیازهای برتر دارد و وجود پاسخ‌های ناهمگون به اصل‌ترین نیاز بشر، نشانه‌ی ..... می‌باشد.
- (کتاب درسی، صفحه‌ی ۸، پاراگراف دوم و صفحه‌ی ۹، فعالیت کلاسی) (سراسری زبان-۸۸)
- کشف راه درست زندگی - آزادی و اختیار انسان در انتخاب راه و حرکت در راستای آن
  - کشف راه درست زندگی - ناتوانی انسان از به دست دادن پاسخ درست و کامل به نیازها
  - درک آینده‌ی خویش - ناتوانی انسان از به دست دادن پاسخ درست و کامل به نیازها
  - درک آینده‌ی خویش - آزادی و اختیار انسان در انتخاب راه و حرکت در راستای آن
۶۷. با توجه به آیه‌ی شریفه‌ی: «رُسُلًا مَبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةً بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانِ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا» خدای متعال پیامبران را با دو ویژگی تبشیر و انذار، به دلیل ..... مبعوث فرمود.
- (کتاب درسی، صفحه‌ی ۱۰، تکمیل کنید) (سراسری خارج از کشور - ۸۶)
- هدفدار بودن آفرینش انسان و اتمام حجت بر او
  - اتمام حجت با انسان و صاحب عزت و حکمت بودن خداوند
  - مختار بودن انسان و شایستگی او به رسالت و حکیمانه بودن رسالت
  - مختار بودن انسان و اتمام حجت بر او و حکیمانه بودن رسالت
۶۸. از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرُّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ» مفهوم می‌گردد که:
- (کتاب درسی، صفحه‌ی ۲، پاراگراف آخر) (سراسری انسانی-۸۵)
- دین، زندگی‌بخش و مایه‌ی حیات انسان است.
  - مخاطب دعوت خدا و رسول، زندگاند و نه مردگان.
  - مخاطب دعوت خدا و رسول، مظاهر حیات را ارج می‌نهد و به آن تشویق می‌کند.
  - دین، مظاهر حیات را ارج می‌نهد و به آن تشویق می‌کند.
۶۹. در پاسخ‌گویی به نیازهای برتر آدمی، لزوم همه‌جانبه بودن این پاسخ‌ها، در جهت راهگشایی و اطمینان‌بخشی، به علت ..... است و کاملاً درست و قابل اعتماد بودن پاسخ‌ها به سبب ..... است.
- (کتاب درسی، صفحه‌ی ۸، پاراگراف سوم و چهارم) (آزمون کانون- ۲۳ بهمن ۹۴)
- پیوند کامل و تنگاتنگ ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان - نیازمند بودن پاسخ‌های احتمالی و مشکوک به تجربه و آزمون
  - نیازمند بودن پاسخ‌های احتمالی و مشکوک به تجربه و آزمون - پیوند کامل و تنگاتنگ ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان
  - محدودیت عمر آدمی برای آزمون و خطا - عدم توانایی انسان برای برنامه‌ریزی جداگانه برای ابعاد وجودی خود
  - زیاد و گوناگون بودن راه‌های پیشنهادی - ناتوانی انسان در فهم ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی خود
۷۰. «نداشتن دلیل برای توجیه ناکامی‌ها با وجود مشخص کردن راه دست‌یابی به همه‌ی نیازها و برخورداری از خرد و اندیشه» مفهوم به‌دست آمده از کدام آیه‌ی شریفه است؟
- (کتاب درسی، صفحه‌ی ۱۰، تکمیل کنید) (آزمون کانون- ۲۴ بهمن ۹۳)
- «و قالوا الحمد لله الّذی هدانا لهذا و ما كنا لنهتدی لو لا ان هدانا الله»
  - «أنا انزلنا علیک الکتاب بالحقّ فمن اهتدی فلنفسه و من ضلّ فآتّمنا یضلّ علیها»
  - «رسلًا مَبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةً بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانِ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا»
  - «هدنا الصّراط المستقیم صراط الّذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم و لا الضّالّین»
۷۱. عزیز و حکیم بودن خداوند که عامل ..... است؛ مهر تأییدی بر مفهوم مستنبط از آیه‌ی شریفه‌ی ..... می‌باشد.
- (کتاب درسی، صفحه‌ی ۱۰، تکمیل کنید) (آزمون کانون- ۲۵ بهمن ۹۲)
- وکیل و مدافع نبودن پیامبر (ص) بر انسان‌ها - «أنا انزلنا علیک الکتاب بالحقّ...»
  - وکیل و مدافع نبودن پیامبر (ص) بر انسان‌ها - «رسلًا مَبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ...»
  - سلب بهانه و دستاویز از مردمان - «أنا انزلنا علیک الکتاب بالحقّ...»
  - سلب بهانه و دستاویز از مردمان - «رسلًا مَبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ...»

۷۲. به ترتیب «معنای تعالی بخشیدن به زندگی» و «دغدغه‌ی دیگر و اصلی انسان‌های فکور و خردمند» مبین ..... و ..... از نیازهای برتر انسان هستند و کسی می‌تواند انسان را در جهت پاسخ‌گویی درست به این نیازها رهنمون شود که آگاهی کاملی از ..... داشته باشد.
(کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف چهارم و صفحه‌ی ۸، پاراگراف دوم و آخر) (کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

- ① شناخت هدف زندگی - شناخت هدف زندگی - خلقت انسان
- ② شناخت آینده‌ی خویش - شناخت هدف زندگی - هدف خلقت انسان
- ③ شناخت هدف زندگی - کشف راه درست زندگی - جایگاه انسان در نظام هستی
- ④ شناخت آینده‌ی خویش - کشف راه درست زندگی - ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی انسان

۷۳. یکی از شرایط اطمینان بخش بودن و راهگشایی پاسخ به نیازهای برتر، ..... است و این مطلب ..... این موضوع است که ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند.
(کتاب درسی، صفحه‌ی ۸، پاراگراف چهارم) (کانون فرهنگی آموزش ۹۱)

- ① همه جانبه بودن - علت
- ② قابل اعتماد بودن - علت
- ③ قابل اعتماد بودن - معلول
- ④ همه جانبه بودن - معلول

۷۴. با تأمل در آیه‌ی شریفه‌ی «لنحییی به بلده میتاً» چه نکته‌ای استنباط می‌شود؟

(کتاب درسی، صفحه‌ی ۲، پاراگراف سوم)

- ① دعوت زندگی بخش
- ② آب، حیات‌بخش جهان مادی
- ③ هدفداری جهان خلقت
- ④ اجابت دعوت

۷۵. از آیه‌ی شریفه‌ی «و جعلنا من الماء کلّ شیء حی» تمام پیام‌های زیر قابل استخراج است به جز پیام ..... .

(کتاب درسی، صفحه‌ی ۲، پاراگراف دوم و آخر)

- ① آب مایه حیات و اساس زندگی در جهان هستی است.
- ② انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌سازد.
- ③ آب، حیات‌بخش جهان مادی و از جمله بشر است.
- ④ قبول دعوت خدا و رسول سبب احیاء زندگی انسان می‌شود.

۷۶. نکته‌ی قابل استنباط در آیه‌ی شریفه‌ی «یا ایها الّذین امنوا استجیبوا لله و للرسول اذا دعاکم لما یحییکم» چیست؟

(کتاب درسی، صفحه‌ی ۲، پاراگراف آخر)

- ① شادابی و طراوت روح انسان علت پاسخ دادن به دعوت الهی است.
- ② انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌سازد.
- ③ همه‌ی ما نیازهای کوچک و بزرگی داریم و خوشبختی خویش را در تأمین آن‌ها می‌جوئیم.
- ④ احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که بتواند پاسخگوی نیازهای او باشد، سعادت بشر را تضمین می‌کند.

۷۷. علت این‌که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه‌ی برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری هستیم چیست؟

(کتاب درسی، صفحه‌ی ۶، پاراگراف اول)

- ① همه ما، نیازهای کوچک و بزرگی داریم و خوشبختی و سعادت خویش را در برآورده شدن آن‌ها جست و جو می‌کنیم.
- ② انسان احتیاج دائمی دارد به برنامه‌ای که بتواند پاسخگوی نیازهای او باشد و سعادت بشر را تضمین کند.
- ③ مکاتب بشری با ادعای رساندن بشر به سعادت، با ارائه برنامه‌های مدون، به نیازهای بشر پاسخ گفته‌اند.
- ④ انسان می‌تواند با تکیه بر عقل خویش، برنامه‌ی کاملی برای سعادت ارائه دهد و تمامی خواسته‌های خود را پاسخ‌گو باشد.

۷۸. فراتر از نیازهای مادی و غریزی، نیازهایی است که برآمده از ..... است، پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی که ..... .

(کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف دوم)

- ① مقتضیات روح و جسم انسان - آدمی را به سر منزل خلقت می‌رساند.
- ② مقتضیات روح و جسم انسان - سعادت بشر را تضمین می‌کند.
- ③ سرمایه‌های ویژه‌ای است که خدا به انسان عطا کرده - سعادت بشر را تضمین می‌کند.
- ④ سرمایه‌های ویژه‌ای است که خدا به انسان عطا کرده - آدمی به سر منزل خلقت می‌رساند.

۷۹. امام سجاد علیه‌السلام در دعای «خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای» به کدام نیاز اساسی آدمی اشاره دارد؟

(کتاب درسی، صفحه‌ی ۷، پاراگراف چهارم)

- ① کشف راه درست زندگی
- ② چگونگی زیستن
- ③ چرا زیستن
- ④ درک آینده‌ی خویش

۸۰. شعر «روزها فکر من این است و همه شب سخنم / که چرا غافل از احوال دل خوبشتمم
(کتاب درسی، صفحه ۷، دو پاراگراف آخر)
- از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود / به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم»، به کدام نیاز اساسی انسان اشاره دارد؟
- ① کشف راه درست زندگی یا چرا زیستن
② درک آینده‌ی خویش در جهان آخرت
③ شناخت هدف زندگی یا چگونه زیستن
④ برنامه‌ریزی برای کشف راه درست زندگی
۸۱. خداوند ..... مخلوقات را هدایت می‌کند و شیوه‌ی هدایت مخلوقات ..... است.
(کتاب درسی، صفحه ۹، پاراگراف اول)
- ① همه - یکسان
② بعضی - یکسان
③ بعضی - متفاوت
④ همه - متفاوت
۸۲. خداوند هر آفریده‌ای را متناسب با ..... هدایت می‌کند.
(کتاب درسی، صفحه ۹، پاراگراف اول)
- ① ویژگی‌هایی که در وجودش قرار داده
② تفکر، اندیشه و انتخاب‌گری هر موجود
③ ساختار روحی هر یک از موجودات
④ ساختار جسمی هر یک از موجودات
۸۳. محور فعالیت‌های انسان که اختیاری است به ترتیب .....، ..... و ..... است.
(کتاب درسی، صفحه ۹، پاراگراف دوم)
- ① تشخیص - تفکر - انتخاب
② تفکر - تشخیص - انتخاب
③ تفکر - انتخاب - تشخیص
④ تشخیص - انتخاب - تفکر
۸۴. با کنار هم قرار گرفتن ..... و ..... می‌توان به پاسخ سوال‌های اساسی دست یافت.
(کتاب درسی، صفحه ۱۰، پاراگراف دوم)
- ① اختیار - وحی
② اختیار - فطرت
③ عقل - فطرت
④ عقل - وحی
۸۵. در آیه‌ی شریفه‌ی «أَنَا هَدِيْنَاهُ السَّبِيْلَ اَمَّا شَاكِرًا اَمَّا كَفُوْرًا» چه کسی «ناسپاس» نامیده شده و دلیل آن چیست؟
(کتاب درسی، صفحه ۱۰، پاراگراف دوم)
- ① کسی که پاسخ درست به نیازهایش نداده است - چنین کسی با عقل خود در پیام الهی تفکر نکرده و با کسب معرفت راه صحیح زندگی را می‌یابد.
② کسی که پاسخ درست به نیازهایش نداده است - چنین فردی برنامه‌های حیات‌بخش را دیده اما آن را انتخاب نکرده است.
③ فردی که عقل و وحی را کنار هم قرار داده است - چنین فردی برنامه‌های حیات‌بخش را دیده اما آن را انتخاب نکرده است.
④ فردی که عقل و وحی را کنار هم قرار داده است - چنین کسی با عقل خود در پیام الهی تفکر کرده و با کسب معرفت راه صحیح زندگی را می‌یابد.
۸۶. دلیل اینکه شیوه‌ی هدایت انسان با سایر موجودات متفاوت است وجود ..... در اوست.
(کتاب درسی، صفحه ۹، پاراگراف اول)
- ① نیازهای طبیعی و غریزی
② نیازهای جسمی و روحی
③ سرمایه‌های ویژه
④ درخواست‌های سلبی
۸۷. در آیه‌ی شریفه‌ی «انَّ الْاِنْسَانَ لَفِيْ خَسْرٍ اَلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ» چه زیان و خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟
(کتاب درسی، صفحه ۸، تدبیر در قرآن)
- ① خسارت کفر و شرک
② زیان از دست دادن دوستان خوب
③ زیان از دست دادن سرمایه‌ی عمر
④ خسارت بی‌ایمانی و گناه
۸۸. شعر زیر با کدام‌یک از نیازهای برتر انسان مرتبط است؟ چرا؟
(کتاب درسی، صفحه ۱۲، اندیشه و تحقیق)
- مرد خردمند هنرپیشه را / عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن / با دیگری تجربه بردن به کار
- ① شناخت هدف زندگی - زیرا در این نیاز، سخن از تجربه آموختن و استفاده از تجربه در کار است.
② کشف راه درست زندگی - زیرا در این نیاز، سخن از تجربه آموختن و استفاده از تجربه در کار است.
③ کشف راه درست زندگی - زیرا در این نیاز، دلیل و هدف از تجربه اندوزی مطرح شده است.
④ شناخت هدف زندگی - زیرا در این نیاز، دلیل و هدف از تجربه اندوزی مطرح شده است.

دواوم هدایت

واژگان کلیدی

درس نامه

خداوند با لطف و رحمت خود: ما انسان‌ها را تنها نگذاشت و هدایت ما را بر عهده گرفت و راهی را در اختیار ما قرار داد که همان راه مستقیم خوشبختی است.

پرسش: آیا خداوند یک راه و یک دین برای مردم فرستاده یا راه‌ها و ادیان متعددی در اختیار بشر قرار داده است؟

نقد در آن

به ترجمه‌ی آیات توجه کنید:

- ۱- «خداوند از دین همان را برایتان بیان کرد که نوح را بدان سفارش نمود و آنچه را ما به تو وحی کردیم و به ابراهیم و موسی و عیسی توصیه نمودیم، این بود که دین را به پا دارید و در آن تفرقه نکنید.»
- ۲- «قطعاً دین نزد خداوند، اسلام است و اهل کتاب در آن، راه مخالفت نپیمودند مگر پس از آن که به حقانیت آن آگاه شدند، آن هم به دلیل رشک و حسدی که میان آنان وجود داشت.»
- ۳- «[این دین] آیین پدرتان ابراهیم است و او شما را از پیش مسلمان نامید.»
- ۴- «ابراهیم نه یهودی بود و نه مسیحی؛ بلکه یکتاپرست (حق‌گرا) و مسلمان بود.»

اکنون به این سؤالات پاسخ دهید:

(الف) خداوند از پیامبران می‌خواهد در چه چیزی تفرقه نکنند؟

در دین: «دین را به پا دارید و در آن تفرقه نکنید.»

(ب) دین مورد قبول در نزد خداوند کدام دین است؟

اسلام: «قطعاً دین نزد خداوند، اسلام است.»

(ج) اهل کتاب (یهودیان و مسیحیان) درباره‌ی چه چیز اختلاف کردند؟ علت اختلاف آن‌ها چه بود؟

اهل کتاب درباره‌ی «دین»، که همان «اسلام»، است اختلاف کردند. آن‌ها به حقانیت اسلام آگاه بودند و به دلیل رشک و حسدی که میان آن‌ها بود، اختلاف کردند.

(د) حضرت ابراهیم علیه‌السلام چه آیینی داشت؟

مسلمان بود.

(و) مسیحیان و یهودیان او را پیرو چه دینی می‌دانستند؟

پیرو دین یهودی و مسیحی

دین واحد (اسلام)

تعریف: دین به معنی «راه» و «روش» است. راه و روشی که خداوند برای زندگی انسان‌ها برگزیده، همان دین الهی است که بدان اسلام می‌گویند.

براساس آیات قرآن کریم خداوند یک دین برای انسان‌ها فرستاده و به همه‌ی پیامبران فرمان داده است تا همان دین را در میان مردم تبلیغ کنند و راه تفرقه در پیش نگیرند مفهوم آیه‌ی «خداوند برایتان از دین همان را بیان کرد که نوح را بران سفارش نمود...» - تدبر در قرآن انبیا هم این فرمان را اطاعت کرده و ماموریت خود را انجام داده‌اند.

چند پرسش:

- ۱- چرا خداوند فقط یک دین برای هدایت بشر فرستاده است؟
- ۲- با وجود یکی بودن دین، چرا خداوند پیامبران متعدد فرستاده است؟
- ۳- چرا بعد از پیامبر اکرم (ص) پیامبر جدیدی نمی‌آید و پیامبری به ایشان ختم می‌شود؟

فطرت مشترک، منشأ دین واحد

پاسخ به سوال اول: (چرا خداوند فقط یک دین برای هدایت بشر فرستاده است؟)

تعریف: فطرت به معنای نوع خاص آفرینش است. وقتی از فطرت انسان سخن می‌گوییم، منظور آفرینش خاص انسان و ویژگی‌هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است.

از ابتدای آفرینش انسان تاکنون، اقوام مختلفی روی زمین زندگی کرده‌اند؛ این افراد با اینکه در برخی خصوصیات مانند نژاد، زبان و آداب و رسوم با یکدیگر تفاوت دارند ولی همگان ویژگی‌های فطری مشترکی دارند.

برخی ویژگی‌های فطری مشترک در انسان:

- قدرت تفکر و قدرت اختیار: از استعداد تفکر و قدرت اختیار برخوردارند.
- گرایش به فضایل و دوری از رذائل اخلاقی: فضیلت‌های اخلاقی مانند عدالت و خیرخواهی را دوست دارند و از رذائل اخلاقی مانند ظلم، حسادت و دروغ بیزارند.

- میل به کمالات نامحدود: به دنبال زیبایی‌ها، خوبی‌ها و کمالات نامحدودند.

- میل به جاودانگی و بقا: از فنا و نابودی گریزان و در جستجوی زندگی جاودانه هستند.

به سبب این ویژگی‌های مشترک (فطرت) [علت]، خداوند یک برنامه کلی به انسان‌ها عنایت کرده [معلول] (پس!) تا آنان را به هدف مشترکی که در خلقتشان قرار داده است، برساند. همان‌طور که گفته شد، این برنامه اسلام نام دارد که به معنای تسلیم بودن در برابر خداوند است. مفهوم آیه‌ی «قطعاً دین نزد خدا اسلام است و ...» - تدبر در قرآن

خواستگی خداوند از انسان در برنامه‌ی دین (اسلام):

در این برنامه (دین) از انسان خواسته می‌شود تا:

۱- با اندیشه در خود و جهان هستی به ایمان قلبی دست یابد. ایمان به:

- خدای یگانه و دوری از شرک (توحید)

- فرستادگان الهی و راهنمایان دین (نبوت و امامت)

- سرای آخرت و پاداش و حسابرسی عادلانه (معاد)

- عادلانه بودن نظام هستی (عدل)

۲- در حیطه‌ی عمل، از انسان خواسته می‌شود با ایمانی که کسب کرده است تلاش نماید تا:

- با انجام واجبات دین و ترک حرام‌های آن، خداوند را عبادت و بندگی کند. (توحید عملی و عبادی)

- فضایل اخلاقی مانند عفت، راستگویی و امانت‌داری را کسب نماید و از رذائل اخلاقی مانند ظلم، نفاق، دروغ و ریا دوری کند. (کسب فضائل و دوری از رذائل)

- جامعه‌ای دینی بر اساس عدالت بنا نماید. (حکوت اسلامی بر پایه عدل)

همه‌ی پیامبران الهی مردم را به این امور فراخوانده‌اند. به همین دلیل محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان است و همه‌ی آن‌ها یک دین آورده‌اند. (دین واحد، به سبب فطرت مشترک انسان)

با این وجود، تعالیم انبیا در برخی احکام فرعی، متناسب با: الف- زمان و ب- سطح آگاهی مردم و پ- نیازهای هر دوره، با یکدیگر تفاوت داشته است؛ مثال: همه‌ی پیامبران امت‌های خود را به نماز دعوت کرده‌اند، اما در شکل و تعداد آن تفاوت‌هایی بوده است؛ البته این قبیل تفاوت‌ها سبب تفاوت در اصل دین نشده است.

علل فرستادن پیامبران متعدد (تجدید نبوت)

پاسخ به سؤال دوم (با وجود یکی بودن دین، چرا خداوند پیامبران متعدد فرستاده است؟)

- فرستادن پیامبران متعدد به این دلایل بوده است:
- الف- استمرار و پیوستگی در دعوت
  - ب- رشد تدریجی سطح فکر مردم
  - ج- تحریف تعلیمات پیامبر پیشین

الف- استمرار و پیوستگی در دعوت

لازمه‌ی ماندگاری یک پیام (پیست؟)، تبلیغ دائمی و مستمر آن است. پیامبران الهی با ایمان استوار و تلاش بی‌مانند، در طول زمان‌های مختلف دین الهی را تبلیغ می‌کردند. آنان سختی‌ها را تحمل می‌کردند تا: الف- خداپرستی، عدالت طلبی و کرامت‌های اخلاقی میان انسان‌ها جاودان بماند و گسترش یابد و ب- شرک و ظلم و رذائل اخلاقی از بین برود.

- این تداوم سبب شد [علت] ۱- تعلیم الهی جزء سبک زندگی و آداب و فرهنگ مردم شود. [معلول]
۲- دشمنان دین نتوانند آن را به راحتی کنار بگذارند. [معلول]

نکته

✓ استقرار و ماندگاری یک دعوت، معلول تبلیغ دائمی آن همراه با ایمان استوار و تلاش بی‌مانند است.

ب- رشد تدریجی سطح فکر مردم

علت دیگر فرستادن پیامبران متعدد، رشد تدریجی فکر و اندیشه و امور مربوط به آن مانند دانش و فرهنگ می‌باشد. از همین رو لازم بود تا در هر عصر و دوره‌ای پیامبران جدیدی مبعوث شوند تا همان اصول ثابت دین الهی را در خور فهم و اندیشه‌ی انسان‌های دوران خود بیان کنند و متناسب با درک آنان سخن گویند. در حقیقت هر پیامبری که مبعوث می‌شد، درباره‌ی توحید، معاد، عدالت، عبادت خداوند و مانند آن سخن گفته اما بیان او در سطح فهم و درک مردم زمان خود بوده است.

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید:

ما پیامبران مأمور شده‌ایم

إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أَمْرًا

که با مردم به اندازه عقل‌شان سخن بگوییم.

أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ

پیام: بیانگر رشد تدریجی سطح فکر مردم، دومین علت تجدید نبوت است.

ج- تحریف تعلیمات پیامبر پیشین

به علت: ۱- ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی و ۲- عدم توسعه‌ی کتابت [علت]، تعلیمات انبیا به تدریج فراموش می‌شد یا به گونه‌ای تغییر می‌یافت که با اصل آن متفاوت می‌شد؛ [معلول]
بر این اساس پیامبران بعدی می‌آمدند و تعلیمات اصیل و صحیح را بار دیگر به مردم ابلاغ می‌کردند.

نکته

✓ تغییر تعلیمات انبیا یا فراموشی آن‌ها، معلول ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی و عدم توسعه‌ی کتابت بود.

عوامل ختم نبوت

پاسخ به سؤال سوم: (چرا بعد از پیامبر اکرم (ص) پیامبر جدیدی نمی‌آید و پیامبری به ایشان ختم می‌شود؟)

از آن‌جا که خداوند پیامبران را می‌فرستد، و اوست که نیاز و یا عدم نیاز به پیامبر را در هر زمان تشخیص می‌دهد، تعیین زمان ختم نبوت نیز با خداست. (پیرا) زیرا اوست که دقیقاً می‌داند عوامل ختم نبوت فراهم شده یا نه.

مثلاً یکی از عوامل بی‌نیازی از آمدن پیامبر جدید، حفظ کتاب آسمانی از تحریف و وجود آن در میان مردم است. اما تشخیص این که در چه زمانی مردم به مرحله‌ای می‌رسند که می‌توانند کتاب آسمانی خود را حفظ کنند، در توانایی انسان نیست و فقط خداوند از چنین عملی برخوردار است. بنابراین، با توجه به اعلام ختم نبوت در زمان حضرت محمد (ص)، در می‌یابیم که عوامل بی‌نیازی از پیامبر جدید فراهم بوده است.

این عوامل عبارتند از:

- ۱- آمادگی جامعه‌ی بشری برای دریافت برنامه‌ی کامل زندگی
- ۲- حفظ قرآن کریم از تحریف
- ۳- وجود امام معصوم پس از پیامبر (ص)
- ۴- پویایی و روزآمد بودن دین اسلام

۱- آمادگی جامعه‌ی بشری برای دریافت برنامه‌ی کامل زندگی

پایین بودن سطح درک انسان‌ها و عدم توانایی آنان در گرفتن برنامه کامل زندگی از عوامل تجدید نبوت‌ها بود. در عصر نزول قرآن، با این که مردم حجاز سطح فرهنگی پایینی داشتند، اما آمادگی فکری و فرهنگی جوامع مختلف به میزانی رسیده بود [علت] که می‌توانست کامل‌ترین برنامه زندگی را دریافت و حفظ کند و به کمک آن، پاسخ نیازهای فردی و اجتماعی خود را به دست آورد [معلول]. به همین جهت می‌بینیم که با ورود اسلام به سرزمین‌های دیگری مانند ایران، عراق، مصر و شام نهضت علمی و فرهنگی بزرگی آغاز شد و دانشمندان و عالمان فراوانی ظهور کردند.

نکته

✓ با آماده شدن جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی، در واقع علت «رشد تدریجی سطح فکر مردم»، از علل تجدید نبوت از بین رفت.

۲- حفظ قرآن کریم از تحریف

الف- تلاش و کوشش مسلمانان، ب- عنایت الهی و پ- اهتمامی که پیامبر اکرم (ص) در جمع‌آوری و حفظ قرآن داشت، [علت] سبب شد این کتاب دچار تحریف نشود و هیچ کلمه‌ای بر آن افزوده یا از آن کم نگردد. [معلول]
به همین جهت این کتاب نیازی به «تصحیح» ندارد و جاودانه باقی خواهد ماند. [معلول]

نکته

✓ اگر بگوییم قرآن کریم نیاز به تصحیح ندارد، به حفظ قرآن کریم از تحریف اذعان داشته‌ایم که دلایل آن عبارتند از:

الف- تلاش و کوشش مسلمانان

ب- عنایت الهی

پ- اهتمام پیامبر (ص) در جمع‌آوری و حفظ قرآن

۳- وجود امام معصوم پس از پیامبر اکرم (ص)

تعیین امام معصوم از طرف خداوند سبب شد که مسئولیت‌های پیامبر، به جز دریافت وحی ادامه یابد و جامعه کمبودی از جهت رهبری و هدایت نداشته باشد.

۴- پویایی و روزآمد بودن دین اسلام

دینی می‌تواند برای همیشه ماندگار باشد که بتواند به همه‌ی سؤال‌ها و نیازهای انسان‌ها در همه مکان‌ها و زمان‌ها پاسخ دهد. (پس مانگراری یک دین معلول پویایی و روزآمد بودن آن است.) دین اسلام ویژگی‌هایی دارد که از عهده این کار برمی‌آید و می‌تواند پاسخ‌گوی نیازهای بشر در دوران‌های مختلف باشد.

برخی از این ویژگی‌ها:

۱- وجود دو دسته قوانین ثابت و متغیر، متناسب با نیازهای ثابت و متغیر بشر

توضیح این که، انسان در زندگی فردی و اجتماعی دو دسته نیاز دارد:

الف- نیازهای ثابت: مانند امنیت، عدالت، داد و ستد با دیگران، تشکیل خانواده، تعلیم و تربیت و حکومت. این نیازها همواره برای بشر وجود داشته است و از بین نمی‌رود. دین اسلام نیز برای تأمین هر کدام از این نیازها قوانین ثابت و مشخصی دارد.

ب- نیازهای متغیر: که از درون همین نیازهای ثابت پدید می‌آیند.

بیان نمونه:

داد و ستد به عنوان یک نیاز ثابت:

قرآن کریم برای این نیاز ثابت، یک قاعده و اصل ثابت دارد و آن قاعده این است که:

«أَحَلَّ اللَّهُ التَّبِيعَ وَ خَرَّمَ الرِّبَا: خداوند معامله را حلال کرده است، اما ربا را حرام»

شیوه‌ی داد و ستد به عنوان یک نیاز متغیر:

اما شیوه‌ی داد و ستد، ممکن است در هر زمان تغییر کند؛ مثلاً یک روز کالا را با کالا عوض می‌کردند، روز دیگر به جای کالا سکه می‌گرفتند، بعدها پول اعتباری، یعنی اسکناس به بازار آمد و امروزه قراردادهای بانکی، معامله‌ها را تنظیم می‌کنند. در هر یک از این موارد، ربا شکل خاصی پیدا می‌کند که باید تشخیص داده شود. این شکل‌های خاص نیازهای متغیر ما هستند که (په کسانی؟) فقیهان و مجتهدان (بر په اساسی؟) بر اساس آن اصل ثابت، و با (په ابزاری؟) تحقیق و مطالعه در کتاب و سنت، شکل‌های خاص ربا و معامله در این زمان را معین می‌کنند و به کسانی که مجتهد نیستند اعلام می‌کنند تا مطابق با آن عمل کنند.

۲- اختیارات ویژه‌ی حاکم نظام اسلامی:

در کنار قوانین ثابت و متغیر، اسلام برای حاکم نظام اسلامی اختیارات ویژه‌ای در نظر گرفته است که این اختیارات بیش‌تر (در چه مواردی است؟) در مواردی است که یک مورد مهم با یک مورد مهم‌تر در تضاد قرار می‌گیرد و شرایط ویژه‌ای پیش می‌آورد که نیازمند قانون جدید است و حاکم اسلامی می‌تواند این قانون جدید را وضع کند.

بیان نمونه:

در دین اسلام هر کس نسبت به مالی که از راه حلال به دست آورده است دارای اختیار است و می‌تواند به اختیار خود در هر جا و مکانی که می‌خواهد در امور مشروع مصرف کند اما اگر حکومت اسلامی تشخیص دهد که برای استقلال سیاسی و اقتصادی کشور لازم است خرید و فروش برخی کالاها محدود شود، می‌تواند با وضع احکام و مقرراتی، تجارت آزاد را محدود کند و مقررات ویژه‌ای برای صادرات و واردات اجناس وضع نماید.

هم‌چنین نظام اسلامی می‌تواند برای حمایت از تولید ملی و اشتغال بیش‌تر جوانان و بیکار نشدن کارگران، مانع ورود کالاهایی شود که امکان تولید آن‌ها در کشور وجود دارد و مردم می‌توانند آن را تولید کنند.

نتیجه: بر اساس ویژگی‌هایی که بیان شد، دین آخرین پیامبر الهی، کامل‌ترین و شایسته‌ترین برنامه برای هدایت تمامی انسان‌ها در همه‌ی دوران‌هاست و دیگر نیازی به آمدن پیامبر جدید نیست.

یکی خط است ز اول تا به آخر
در این ره، انبیا چون ساربان‌اند
وز ایشان سید ما گشته سالار
بر او ختم آمده پایان این راه
بر او خلق جهان گشته مسافر
دلیل و رهنمای کاروان‌اند
هم او اول هم او آخر در این کار
بر او نازل شده «ادعوا الی الله»
گرفته دست جان‌ها دامن وی
شده او پیش و دل‌ها جمله در پی

پیام: ابیات بیانگر ختم نبوت و خاتم النبیین بودن پیامبر (ص) است.

وظیفه‌ی پیروان پیامبران گذشته

پوشش: وقتی خداوند پیامبر جدیدی برای هدایت مردم می‌فرستد، وظیفه‌ی پیروان پیامبر قبل چیست؟ آیا ادامه‌ی پیروی از دستورات پیامبر قبلی، مورد قبول خداوند است؟

همان‌طور که بیان شد، خداوند فقط یک دین و یک راه برای هدایت انسان‌ها فرستاده است که از آن به «اسلام» تعبیر می‌شود. مفهوم آیه‌ی «قطعاً دین نزد فراوان، اسلام است و ...» هر یک از پیامبران، این دین الهی را در خور فهم و اندیشه‌ی انسان‌های دوران خود بیان کرده‌اند. آمدن پیامبر جدید و آوردن کتاب جدید (نشانیگر چیست؟) نشانگر این است که بخشی از تعلیمات پیامبر قبلی، اکنون نمی‌تواند پاسخ‌گوی نیازهای مردم باشد.

هر پیامبری که می‌آمد به آمدن پیامبر بعدی بشارت می‌داد و بر پیروی از او تأکید می‌کرد. بنابراین وجود دو یا چند دین در یک زمان (نشانیگر چیست؟) نشانگر این است که پیروان پیامبر قبلی به آخرین پیامبر ایمان نیاورده‌اند و این کار به معنای سرپیچی از فرمان خدا و عدم پیروی از پیامبران گذشته است.

علاوه بر این، امروزه به جز قرآن کریم هیچ کتاب آسمانی دیگری وجود ندارد که بتوان گفت محتوای آن به‌طور کامل از جانب خداست و انسان‌ها آن را کم و زیاد نکرده‌اند و با اطمینان خاطر بتوان از آن پیروی کرد. بنابراین تنها دینی که می‌تواند مردم را به رستگاری دنیا و آخرت برساند اسلام است.

آیه‌ی ۸۵ سوره‌ی آل عمران

(وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ)

ترجمه‌ی آیه: و هر کس که دینی جز اسلام اختیار کند از او پذیرفته نخواهد شد و در آخرت از زیانکاران خواهد بود.

پیام‌های تکمیلی:

تنها دینی که می‌تواند مردم را به رستگاری دنیا و آخرت برساند اسلام است، پس اگر کسی دینی جز اسلام را بپذیرد زیانش را در آخرت خواهد دید.

تشبیه نادرست:

برخی تصور می‌کنند پیامبران مانند فروشنندگان کالا هستند که هر کدام برای خود مغازه‌ای باز کرده و کالای خود را تبلیغ می‌کنند و مردم می‌توانند بین آن کالاها یکی را انتخاب نمایند.

تشبیه درست:

در صورتی که پیامبران مانند معلمان یک مدرسه‌اند که پایه‌های مختلف تحصیلی را به ترتیب تدریس می‌کنند و هر کدام مطالب سال قبل را تکمیل می‌کنند. آنان مردم را به سوی خدا دعوت می‌کردند نه به سوی خود، و همه یک راه و یک سخن داشته‌اند و همه یکدیگر را تأیید کرده‌اند. بنابراین اگر کسی به آخرین پیامبر الهی ایمان بیاورد در واقع به تمام پیامبران سابق نیز ایمان آورده است.

پرسش‌های تشریحی

الف) آیات قرآن:

۸۹. خداوند در قرآن کریم به حضرت نوح (ع) و سایر پیامبران (ع) چه سفارشی فرموده است؟
(کتاب درسی، صفحه ۱۷، تدبیر در قرآن)
۹۰. به فرموده‌ی قرآن کریم، دلیل مخالفت اهل کتاب با اسلام چیست؟
(کتاب درسی، صفحه ۱۷، تدبیر در قرآن)
۹۱. با توجه به آیات قرآن، خداوند از پیامبران می‌خواهد در چه چیزی تفرقه نکنند؟
(کتاب درسی، صفحه ۱۷، تدبیر در قرآن)
۹۲. دین مورد قبول در نزد خداوند کدام دین است؟
(کتاب درسی، صفحه ۱۷، تدبیر در قرآن)
۹۳. با توجه به آیات قرآن، اهل کتاب (یهودیان و مسیحیان) درباره چه اختلاف کردند؟
(کتاب درسی، صفحه ۱۷، تدبیر در قرآن)
۹۴. حضرت ابراهیم علیه السلام چه دینی داشت؟
(کتاب درسی، صفحه ۱۷، تدبیر در قرآن)
۹۵. مسیحیان و یهودیان حضرت ابراهیم را پیرو چه دینی می‌دانستند؟
(کتاب درسی، صفحه ۱۷، تدبیر در قرآن)
۹۶. حدیث «أنا معاشر الانبياء امرنا ان نكلّم النّاس علی قدر عقولهم» به کدام یک از علل آمدن پیامبران متعدد اشاره دارد؟
(کتاب درسی، صفحه ۲۰، پاراگراف اول، مشابه خرداد ۸۹ و دی ۹۴)
۹۷. آیه‌ی شریفه‌ی «أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَا» را:
الف - ترجمه کنید.
ب - بیانگر کدام نیاز و کدام دسته از قوانین اسلام است؟
۹۸. پیام عبارت شریفه‌ی «وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ» را بیان کنید.
(کتاب درسی، صفحه ۲۶، پاراگراف پنجم و ششم)
۹۹. مطابق با آیه‌ی شریفه‌ی «وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ...» چه سرانجامی در انتظار فردی است که دینی جز اسلام اختیار کند؟
(کتاب درسی، صفحه ۲۶، پاراگراف پنجم و ششم)
۱۰۰. «با توجه به عبارت شریفه‌ی «وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ» در سوره‌ی آل عمران زیانکاری در آخرت محصول چیست؟
(کتاب درسی، صفحه ۲۶، پاراگراف ششم)

ب) درستی یا نادرستی گزاره‌ها (ص/غ):

۱۰۱. راه و روشی که مردم برای خود برگزیده‌اند، همان دین الهی است.
  ۱۰۲. فطرت به معنای نوع خاص آفرینش است.
  ۱۰۳. همه‌ی انسان‌ها از استعداد تفکر و قدرت اختیار برخوردارند.
  ۱۰۴. همه‌ی انسان‌ها از رذایل اخلاقی مانند ظلم، حسادت و دروغ بیزارند.
  ۱۰۵. یکی از علل آمدن پیامبران متعدد، رشد تدریجی فکر و اندیشه و امور مربوط به آن مانند دانش و فرهنگ می‌باشد.
  ۱۰۶. محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان است و همه آن‌ها یک دین آورده‌اند.
- (کتاب درسی، صفحه ۱۹، پاراگراف دوم، مشابه خرداد ۹۲)

۱۰۷. همگی پیامبران به نماز دعوت کرده‌اند و در شکل و تعداد آن تفاوت‌هایی نبوده است.

۱۰۸. لازمه ماندگاری یک پیام، تبلیغ دائمی و مستمر آن است.
۱۰۹. بیان هر پیامبری در سطح فهم و درک مردم زمان خود و زمان‌های بعد بوده است.
۱۱۰. به علت ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی و عدم توسعه کتابت، تعالیم انبیاء فراموش نمی‌شد.
۱۱۱. تعالیم پیامبران در برخی از احکام فرعی تفاوت داشته است.
۱۱۲. انسان توانایی تشخیص این را داشته است که در چه زمانی مردم به مرحله‌ای می‌رسند که می‌توانند کتاب آسمانی خود را حفظ کنند.
۱۱۳. به جز قرآن کریم هیچ کتاب آسمانی دیگری وجود ندارد که بتوان گفت محتوای آن به‌طور کامل از جانب خداست.
- (کتاب درسی، صفحه ۱۹، پاراگراف دوم)
- (کتاب درسی، صفحه ۱۹، پاراگراف سوم)
- (کتاب درسی، صفحه ۱۹، پاراگراف پنجم)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۰، پاراگراف دوم)
- (کتاب درسی، صفحه ۱۹، پاراگراف دوم)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۳، پاراگراف اول)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۶، پاراگراف پنجم)

ج) جملات کامل کردنی:

۱۱۴. همه انسان‌ها فضیلت‌های اخلاقی را ..... .
۱۱۵. همه انسان‌ها از فنا و نابودی ..... و در جستجوی زندگی ..... هستند.
۱۱۶. به سبب ..... خداوند یک برنامه‌ی کلی به انسان‌ها عنایت کرده است.
۱۱۷. لازمه ماندگاری یک پیام ..... آن است.
۱۱۸. به علت ابتدایی بودن ..... و عدم .....، تعلیمات انبیا به تدریج فراموش می‌شد.
۱۱۹. تعیین امام معصوم (ع) (از طرف خداوند) باعث شد که مسئولیت‌های پیامبر (ص) به جز ..... ادامه یابد و جامعه کمبودی از جهت ..... و ..... نداشته باشد.
۱۲۰. انسان در زندگی فردی و اجتماعی دو دسته نیاز دارد که عبارتند از ..... و ..... .
۱۲۱. نیازهایی هم‌چون معاشرت و داد و ستد با دیگران، از جمله نیازهای ..... است و نیازهایی هم‌چون چگونگی تأمین امنیت و شیوه‌ی دادوستد نیازهای ..... است.
۱۲۲. وضع احکام و مقررات برای کنترل تجارت آزاد و محدودیت در صادرات و واردات اجناس در حیطةی تشخیص ..... است.
- (کتاب درسی، صفحه ۱۸، پاراگراف چهارم)
- (کتاب درسی، صفحه ۱۸، پاراگراف چهارم)
- (کتاب درسی، صفحه ۱۸، پاراگراف پنجم)
- (کتاب درسی، صفحه ۱۹، پاراگراف چهارم)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۰، پاراگراف دوم)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۴، پاراگراف اول)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۴، پاراگراف سوم)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۴، پاراگراف سوم)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۵، پاراگراف اول)

د) پاسخ کوتاه:

۱۲۳. دین به چه معنی است؟
۱۲۴. چرا خداوند یک دین برای انسان‌ها فرستاده است؟
۱۲۵. اسلام به معنای چیست؟
۱۲۶. علل فرستادن پیامبران متعدد چه بوده است؟ آن‌ها را نام ببرید.
۱۲۷. تداوم دعوت انبیاء سبب تحقق چه امری شد؟
۱۲۸. علت اینکه هر پیامبری سخن خود در مورد اصول دین و مانند آن را در سطح فهم و درک مردم زمان خود بیان می‌کرده، نشان از کدام یک از علل آمدن پیامبران متعدد دارد؟
۱۲۹. چه دینی می‌تواند برای همیشه ماندگار باشد؟
۱۳۰. نام دین و راهی که خداوند برای هدایت انسان‌ها فرستاده به چه چیز تعبیر شده است؟
۱۳۱. در چه صورت یک شخص به تمام پیامبران سابق ایمان آورده است؟
۱۳۲. آمدن پیامبر جدید و آوردن کتاب جدید نشانگر چیست؟
- (کتاب درسی، صفحه ۱۸، پاراگراف اول)
- (کتاب درسی، صفحه ۱۸، پاراگراف اول)
- (کتاب درسی، صفحه ۱۸، پاراگراف پنجم)
- (کتاب درسی، صفحه ۱۹، پاراگراف پنجم)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۴، پاراگراف دوم)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۶، پاراگراف سوم)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۷، پاراگراف اول)
- (کتاب درسی، صفحه ۲۶، پاراگراف سوم)

دین و زندگی

درس دوم

هدایت مستمر

وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ
 كِتَابٍ وَ حِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ
 لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَ لَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَ أَخَذْتُمْ
 عَلَيَّ ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَ
 أَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٦﴾ فَمَنْ تَوَلَّى بَعْدَ ذَلِكَ
 فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٨٧﴾ أَفَغَيَّرَ دِينَ اللَّهِ يَبْغُونَ
 وَ لَهُمْ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعًا وَ
 كَرْهًا وَ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾ قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ مَا
 أُنزِلَ عَلَيْنَا وَ مَا أُنزِلَ عَلَيَّ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ
 وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطَ وَ مَا أُوتِيَ مُوسَى
 وَ عِيسَى وَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ ۖ لَانفَرَقُوا
 بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٨٩﴾
 وَ مَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ
 مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٩٠﴾

دین، راه و روش زندگی

چند پرسش...

چرا خداوند فقط يك دين برای هدایت بشر فرستاده است؟

با وجود یکی بودن دین، چرا خداوند پیامبران متعدد فرستاده است؟

اگر دین یکی است چرا امروزه ادیان الهی مختلفی در جهان وجود دارد؟

فطرت مشترک، دین واحد

إِن الدِّينَ عِندَ اللَّهِ سَلَامٌ

میل به جاودانگی

تفکر و اختیار

ویژگی های
فطری
مشترک

احمال طبیعی

دوستداری فضائل
و پیزاری از ذائل

عادلانه بودن نظام هستی

(عدل)

خدای یگانه

(توحید)

ایمان به:

سرای آخرت

(معاد)

پیامبران الهی

(نبوت)

تمام پیامبران:
عقاید یکسان
تفاوت در احکام فرعی

استمرار و
پیوستگی در
دعوت

رشد تدریجی
سطح فکر مردم

از بین رفتن و یا
تحریف تعلیمات
پیامبر پیشین

علل آمدن پیامبران متعدد

از بین رفتن و یا تحریف تعلیمات پیامبر پیشین

رشد تدریجی
سطح فکر مردم

پیامبر اکرم می فرماید:

إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ

ما پیامبران امر شده‌ایم که با مردم به اندازه عقل‌شان سخن

بگوییم

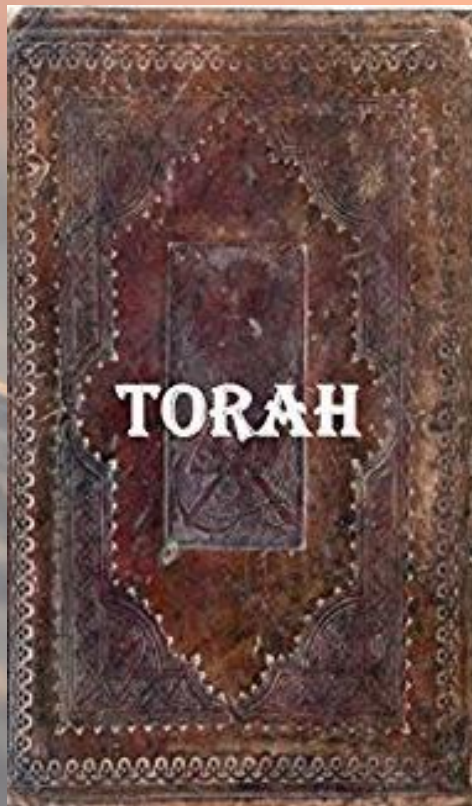
کافی ج ۸، ص ۲۶۸.

استمرار و پیوستگی در دعوت

بیشتر بدانیم

پیامبران ادامه دهنده راه یکدیگر

﴿ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ ۗ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ
وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ
وَسُلَيْمَانَ وَعِيسَىٰ وَءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ۗ ﴾ (۱۶۳)

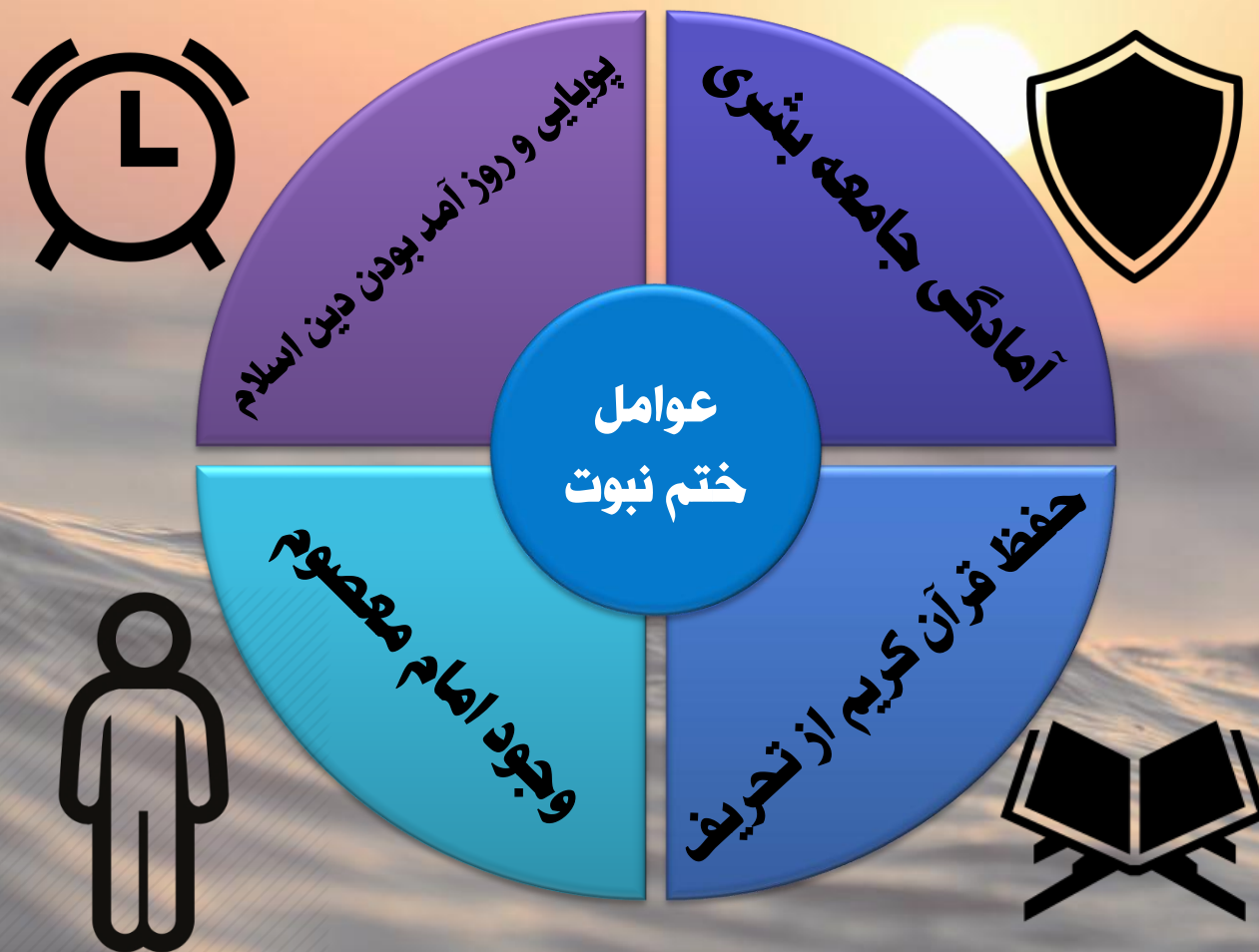
ما همچنانکه به نوح و پیامبران بعد از او وحی کردیم به تو [نیز] وحی کردیم و به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و اسباط و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان [نیز] وحی نمودیم و به داوود زبور بخشیدیم

رهبران فاسد دینی، منشا چند دستگی

آخرین پیامبر

نزول قرآن ؛ پاسخ‌گوی
نیازهای هدایتی بشر در
طول زمان‌ها

بی‌نیازی نسبت به تکمیل و
تصحیح بعدی...

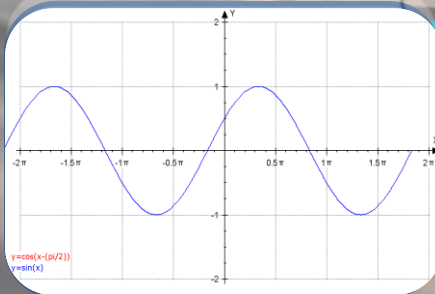
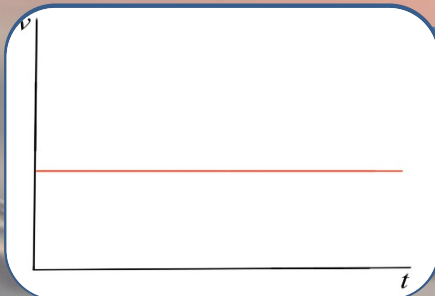

عدم نیاز به بعثت پیامبر
جدید

انواع نیازها

نیازهای ثابت: امنیت، عدالت، شغل

نیازهای متغیر: روش داد و ستد، نوع و سلاح
برای تامین امنیت

مبنای ثابت

قوانین
متغییر

نیازهای
متغییر

أحلّ الله البيع و حرم الربا

و اعدّوا لهم ما استطعتم من قوّه

وظیفه پیامبران گذشته

اسلام

❖ خداوند فقط یک دین و یک راه برای هدایت انسان ها فرستاده است:

❖ پاسخ گو نبودن تعلیمات پیامبر قبلی برای نیازهای مردم:

❖ ایمان به آخرین پیامبر

ایمان به تمامی پیامبران سابق

وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٨٥﴾

و هر که جز اسلام دینی [دیگر] جوید هرگز از وی پذیرفته نشود و وی در آخرت از زیانکاران است (۸۵)

۱۵ وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ

و هر کس که دینی جز اسلام اختیار کند از او پذیرفته نخواهد شد و در آخرت از زیانکاران خواهد بود.

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ

And He found you *lost* and guided [you]

و تو را سرگشته یافت پس هدایت کرد

پایان درس
دوم

درسنامه‌ی درس سوم

معجزه جاویدان:

هر پیامبری برای اینکه مردم دریابند که وی با خدا ارتباط دارد، کارهای خارق‌العاده انجام می‌داد و هیچ کس بدون اذن خدا قادر به این کارها نبود؛ این کارهای خارق‌العاده در قرآن کریم آیت به معنای نشانه و علامت نبوت نامیده شده.

طبق نظر اندیشمندان اسلامی معجزه نامیده شده. علت: عجز و ناتوانی افراد در این امور آشکار می‌شود.

تفاوت معجزه انبیاء با معجزه پیامبر اسلام (ص): سایر پیامبران فقط برای مردم زمان خودشان قابل مشاهده بوده اما پیامبر اکرم برای همه زمان‌هاست.

تحدی (مبارزه طلبی): قرآن از مخالفان می‌خواهد (به ترتیب):

۱. اگر در الهی بودن این کتاب شکمی دارند ← کتابی همانند آن بیاورند. ﴿قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ... لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ﴾

۲. برای نشان دادن عجز و ناتوانی آنها ← به ده سوره کاهش داد.

۳. برای اثبات نهایت عجز و ناتوانی شان ← پیشنهاد حتی یک سوره مانند سوره‌های قرآن را داده ﴿فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ﴾

مخالفان قرآن از ابتدای نزول تا کنون متن‌هایی ارائه کرده که برای افراد غیر متخصص ممکن است بی‌عیب جلوه کند اما نزد مراکز علمی و تخصصی و اندیشمندان مورد قبول واقع نشده. حتی به اندازه سوره کوثر هم نتوانسته‌اند سوره‌ای بیاورند.

حال آنکه آسان‌ترین راه برای غیرالهی نشان دادن اسلام آوردن سوره‌های مشابه یکی از سوره‌های قرآن می‌باشد.

لفظی (ظاهری)

- ✓ برای بیان معارف قرآن، زیباترین کلمات را به کار برده. آشنایان با عربی به محض خواندن متوجه آن خواهند شد؛
- ✓ ویژگی‌های لفظی: ساختار زیبا و آهنگ موزون کلمه‌ها و جمله‌ها، شیرینی بیان، رسایی عبارات با وجود اختصار؛
- ✓ این زیبایی‌ها سبب نفوذ خارق‌العاده قرآن در افکار و نفوس شد. نتیجه ← بسیاری از اندیشمندان و ادیبان تحت تأثیر آن مسلمان شدند. همچنین اگر کسی برای شنیدن قرآن نزد پیامبر می‌رفت، مجازات می‌شد.
- ✓ اعجاز لفظی از همان آغاز نزول مورد توجه همگان حتی مخالفان قرار گرفت.

جنبه‌های اعجاز قرآن

مبارزه طلبی قرآن شامل هر دو جنبه اعجاز می‌شود

۱. انسجام درونی در عین نزول تدریجی؛ ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ... لَوْ جَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾

- ✓ آثار و نوشته‌های اولیه دانشمندان با دوران کمال و پختگی‌شان فرق دارد و معمولاً تجدید نظر و اصلاح می‌شود اما قرآن با بیش از ۶۰۰۰ آیه با اینکه در طول ۲۳ سال به تدریج نازل شده و از موضوعات متنوعی سخن گفته ولی آیتش دقیق‌تر از اعضای بدن هماهنگی و انسجام دارد و همدیگر را تأیید می‌کنند؛

۲. تأثیر ناپذیری از عقاید دوران جاهلیت؛

- ✓ به مجموعه افکار و عقاید و آداب و رسوم در هر دوره، فرهنگ می‌گویند که مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛
- ✓ قرآن با اینکه در عصر جاهلیت نازل شد اما نه تنها از عقاید خرافی جاهلیت تأثیر نپذیرفت بلکه به شدت با آن‌ها مبارزه نیز کرد؛ نمونه: طرح مسائلی مثل عدالت‌خواهی، علم‌دوستی، معنویت و حقوق برابر انسان‌ها

۳. جامعیت و همه‌جانبه بودن؛

- ✓ در حدود ۱۵ قرن پیش نازل شده و همه‌ی مسائل حیاتی را که انسان برای هدایت نیاز دارد، گفته است؛
- ✓ فقط از امور معنوی و آخرت سخن نگفته بلکه از زندگی مادی و دنیای انسان و مسئولیت اجتماعی نیز سخن گفته؛
- ✓ حدیث: امام باقر(ع): خدا، آنچه را که امت تا روز قیامت به آن احتیاج دارد، در کتابش (قرآن) آورده است. منظور از آنچه مورد نیاز است: نیازهای مربوط به هدایت یعنی نیازهایی که پیامبران برای آنها فرستاده شده‌اند

۴. ذکر نکات علمی بی‌سابقه؛

- ✓ در جامعه‌ای از علم و رشته‌های علمی خبری نبود، قرآن به برخی نکات علمی اشاره کرده که بعدها توسط دانشمندان کشف گردید. این مطلب بیانگر فراتر بودن قرآن و علم خداوند از علم آن روز جامعه است.
- ✓ نمونه: ۱. نیروی جاذبه؛ قرآن جاذبه بین ستارگان را عامل درهم زفتن ستارگان بیان کرد در حالیکه تا قبل از قرن ۱۸ دانشمندان فکر می‌کردند ستارگان به سقف آسمان چسبیده‌اند.

قرآن: ﴿خداوند، آسمان‌ها را با ستون‌هایی که برای شما دیدنی نیستند، بر پا داشته است﴾

۲. انبساط جهان؛ یعنی فاصله گرفتن کهکشان‌ها از هم به طور مدام. از مهم‌ترین اکتشافات در قرن ۲۰

قرآن: ﴿وَالسَّمَاءَ بَنِينَا بَابُدْءِ آتَا لَمْ سَعَةٍ﴾

محتوایی (معنوی)

این جنبه برای ناآشنایان با عربی هم قابل درک

امی (درس نخوانده) بودن

پیامبر(ص) نیز می‌تواند دلیلی دیگر

بر اعجاز قرآن باشد.

﴿وَمَا كُنْتُمْ تَلْمِزُونَ...﴾

نگار من که به مکتب نرفت و خط نوشت...

چند نکته:

نکته اول: در قرآن کریم به تعقل، تفکر و علم‌دوستی تأکید زیادی شده است. از جمله:

بیش از ۷۷۰ بار ← علم ۱۸۵ بار ← گوش دادن و توجه ۴۹ بار ← عقل ۱۸ بار ← فکر ۱۳۲ بار ← تبیین و دلیل همگی نشان دهنده تأثیر ناپذیری از عقاید جاهلیت می‌باشد. زیرا در آن جامعه خبری از علم و تعقل نبود.

نکته دوم: چند آیه دیگر نیز در قرآن وجود دارد که بیانگر تأثیر ناپذیری از عقاید جاهلیت می‌باشد:

- ۱- در جامعه عربستان و دیگر نقاط جهان کرامت زنان نادیده گرفته می‌شد. اما قرآن برای هر مرد و زن با ایمان دارای عمل صالح حیات پاکیزه قائل است.
- ۲- در جای دیگری می‌فرماید: عمل هیچ مرد و زنی را ضایع نمی‌کند.
- ۳- قرآن برای زن حقوق خانوادگی و اجتماعی قائل است. در مالکیت به زن استقلال بخشیده است و بر کرامت و عفت زن تأکید کرد.

ترجمه و نکات آیات درس سوم

۱- (یونس/۳۸): ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ﴾

ترجمه: می‌گویند [پیامبر قرآن را] به خداوند افترا بسته است بگو: اگر می‌توانید یک سوره همانند آن بیاورید

پیام و نکات:

۱. یکی از تهمت‌های مخالفان پیامبر(ص) این بود که می‌گفتند قرآن کلام خدا نیست و پیامبر(ص) آن را به دروغ به خدا نسبت می‌دهد. (أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ)
۲. آیه بیانگر تحدی (مبارزه طلبی) قرآن در مقابل مخالفان است. و می‌خواهد هر که در الهی بودن قرآن شک دارد، سوره‌ای مثل آن بیاورد. (فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ)؛

۲- (اسرا/۸۸): ﴿قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَا كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾

ترجمه: بگو: اگر تمامی انس و جن جمع شوند تا همانند قرآن را بیاورند، نمی‌توانند همانند آن را بیاورند، هر چند پشتیبان هم باشند.

پیام و نکات:

۱. عبارت «لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ» بیانگر جاودانگی اعجاز قرآن (ناتوانی همیشگی جن و انس) می‌باشد.
۲. طبق آیه، اینکه تمام جن و انس با هم قادر به آوردن مثل قرآن نیستند، تأکیدی است بر ناتوانی آنان در آوردن قرآن.

۳- (نساء/۸۲): ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾

ترجمه: پس آیا در قرآن نمی‌اندیشند و اگر از جانب غیر خدا بود، قطعاً در آن اختلاف بسیاری را می‌یافتند.

پیام و نکات:

۱. آیه بیانگر انسجام درونی در عین نزول تدریجی می‌باشد که از دلایل اعجاز محتوایی قرآن کریم می‌باشد؛
۲. طبق آیه کسی قرآن را دارای هماهنگی و انسجام می‌داند که در آن تدبیر (تفکر عمیق) کند؛

۴- (عنکبوت/۴۸): ﴿وَمَا كُنْتُمْ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكُمْ إِذَا لَأْتَابَ الْمُبْطِلُونَ﴾

ترجمه: و پیش از آن هیچ نوشت‌های نمی‌خواندی و با دست خود آن را نمی‌نوشتی که در آن صورت کجروان به شک می‌افتادند.

پیام و نکات:

۱. آیه بیانگر امی بودن پیامبر(ص) است. اینگونه که: پیامبر(ص) نه از روی نوشته‌ای می‌خواند (وَمَا كُنْتُمْ تَتْلُوا... مِنْ كِتَابٍ) نه خود نوشته‌ای داشت (لَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكُمْ)
۲. اگر اینچنین نبود، جای داشت که کج اندیشان (کجروان / باطل پیشه‌گان) در حقانیت قرآن تردید کنند. (إِذَا لَأْتَابَ الْمُبْطِلُونَ)
- * آیه با بیت «نگار من که به مکتب نرفت و خط نوشت / به غمزه مسأله آموز صد مدرس شد» ارتباط معنایی دارد؛

و آسمان را با قدرت خود برافراشتیم و همواره آن را وسعت بخشیدیم.

درس چهارم

مسئولیت های پیامبر

مسئولیت های پیامبر(ص):

دریافت و ابلاغ وحی

یم و تبیین تعالیم قرآن(مرجعیت دینی)

اجرای قوانین الهی با تشکیل حکومت اسلامی(ولایت ظاهری)

۱. دریافت و ابلاغ وحی:

رسول خدا(ص) آیات قرآن کریم را به طور کامل از فرشته وحی دریافت می کرد و بدون ذره ای کم یا زیاد به مردم می رساند.

پیامبر اکرم(ص) این مسئولیت را به طور کامل انجام داد و همه آیات قرآن را برای مردم خواند. پیامبر(ص) نویسندگانی را مامور نوشتن قرآن کرد.

یکی از یاران پیامبر(ص) به نام عبدالله بن مسعود می گوید: «ما ده آیه از قرآن را از پیامبر فرا می گرفتیم و بعد از اینکه در معنای آن تفکر می کردیم و به آن عمل می نمودیم، بار دیگر برای یادگرفتن آیات بعدی نزد پیامبر می رفتیم.»

نویسندگان قرآن را کاتبان وحی و کسانی را که قرآن را حفظ می کردند حافظان وحی می نامیدند.

اولین و برترین کاتب و حافظ قرآن کریم حضرت علی(ع) بود.

۲. تعلیم و تبیین تعالیم قرآن(مرجعیت دینی):

پیامبر اکرم(ص) وظیفه تعلیم و تبیین قرآن کریم را برعهده داشت تا مردم بتوانند:

۱. به معارف بلند این کتاب آسمانی دست یابند.

۲. جزئیات احکام و قوانین را بفهمند.

۳. شیوه عمل کردن به آن را بیاموزند.

گفتار و رفتار پیامبر(ص) اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی است.

مسلمانان با مراجعه به گفتار و رفتار پیامبر(ص)، به معنای واقعی بسیاری از معارف قرآن پی می برند و شیوه انجام دستورات قرآن را می آموزند.
پیامبر(ص) اولین و بزرگترین معلم قرآن بوده است.

۳. اجرای قوانین الهی با تشکیل حکومت اسلامی(ولایت ظاهری):
مسئولیت دیگر پیامبر(ص) ولایت بر جامعه است.
ولایت به معنای رپرستی و رهبری است.

به محض اینکه مردم مدینه اسلام را پذیرفتند، پیامبر(ص) به این شهر هجرن کرد و کمک مردم مدینه انصار و کسانی که از مکه آمده بودند مهاجران، حکومتی را که بر مبنای قوانین اسلام اداره می شد پی ریزی نمود.

پیام حدیث	ترجمه	حدیث
ولایت بر جامعه و رهبری و سرپرستی مردم مهم ترین پایه اسلام شمرده می شود.	اسلام بر پنج پایه استوار است بر نماز و زکات و روزه و حج و ولایت و به چیز دیگری دعوت نشده آن گونه که [مردم] به ولایت دعوت شده اند.	بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ وَلَمْ يُنَادِ بِشَيْءٍ كَمَا نُوذِيَ بِالْوَلَايَةِ

ضرورت تشکیل حکومت اسلامی:

۱. ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام

۲. ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت

۱. ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام:

اسلام یک دین کاملاً اجتماعی است؛ یعنی علاوه بر توجه به فرد، به زندگی اجتماعی نیز توجه کامل دارد و تا آنجا که مقدور بوده، به برخی احکام فردی، همچون عبادت نیز جنبه اجتماعی داده است.

مثال: نماز جماعت از نماز فردی برتر است و ثواب بیشتری دارد.

هدف ارسال پیامبران آن بود که مردم، جامعه ای بر پایه عدل بنا کنند و روابط مردمی و زندگی اجتماعی خود را بر اساس قوانین عادلانه بنا نهند.

قرآن کریم احکام اجتماعی متعددی دارد مانند خمس، زکات، حقوق و مسئولیت های خانواده و جامعه، امر به معروف، نهی از منکر، مبارزه با ظلم و جهاد با تجاوزگران و ستمکاران.

این هدف بزرگ و اجرای آن بدون تشکیل حکومت امکان پذیر نیست.

۲. ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت:

ولی و سرپرست حقیقی انسان ها خداست و به همین جهت، فرمانبرداری و اطاعت از دستورهای او و کسانی که خودش معین کرده، ضروری و واجب است. اجرای هر قانون و پیروی از هر کس، هنگامی صحیح است که به گونه ای به قانون الهی و فرمان او بازگردد.

کسانی که به مردم فرمان می دهند و قانون گذاری می کنند، در حالی که فرمان و قانونشان نشأت گرفته از فرمان الهی نیست، طاغوت نامیده می شوند.

پذیرش حکومت «طاغوت» و انجام دستورهای وی بر مسلمانان حرام است. بنابراین لازم است در جامعه، حکومتی وجود داشته باشد که «طاغوتی» نباشد؛ یعنی مورد پذیرش خداوند باشد و دستورات الهی را که در قرآن و روایات آمده است، به اجرا درآورد.

ولایت معنوی رسول خدا(ص)

رسول خدا از طرف خداوند، مسئول تشکیل حکومت و اجرای قوانین اسلام است؛ یعنی ولایت و سرپرستی جامعه را بر عهده دارد که به آن ولایت ظاهری می گویند.

پیامبر(ص) ولایت معنوی را که همان سرپرستی و رهبری معنوی انسان ها است و مرتبه ای بالاتر و برتر از ولایت ظاهری است را هم بر عهده دارد.

رسول خدا(ص) با انجام وظایف عبودیت و بندگی و در مسیر قرب الهی به مرتبه ای از کمال نائل شد که می توانست عالم غیب و ماورای طبیعت را مشاهده کند و به اذن الهی در عالم خلقت تصرف نماید.

مثال:

۱. به اذن الهی قادر بود بیماری را شفا بخشد.

۲. بلایی را از شخص یا جامعه دور سازد.

۳. حاجات مردم را در صورتی که صلاح آنها در آن باشد، برآورده سازد.

هدایت معنوی از طریق امداد غیبی و الهامات و مانند آن، صورت می گیرد.

میزان بهره مندی انسان ها از این هدایت به درجه ایمان و عمل آنان بستگی دارد.

هر قدر درجه ایمان و عمل انسان ها بالاتر باشد، استعداد و لیاقت دریافت هدایت های معنوی را بیشتر کسب می کنند.

حضرت علی(ع) از همان دوران کودکی که تحت تربیت رسول خدا(ص) قرار گرفت، با استعداد بی نظیر خود، مراتب کمال را در ایمان و عمل به سرعت پیمود. به همین جهت، علاوه بر تربیت از روش های معمولی، از هدایت های معنوی رسول خدا(ص) نیز بهره می برد.

حضرت علی(ع) می فرماید:

«روزی رسول خدا(ص) هزار باب از علم را به رویم گشود که از هر کدام، هزار باب دیگر گشوده می شد.»

روشن است که آموزش این علوم از طریق آموختن معمولی نبود، بلکه به صورت الهام بر روح و جان حضرت علی(ع) بوده است.

هدایت معنوی، شکل ها و صورت های مختلف دارد و با لیاقت و ظرفیت افراد متناسب است.

مثال: بسیار پیش آمده است که عالمی پاک سرشت با همه تلاشی که کرده، در حل یک مسئله علمی بازمانده است و رسول خدا(ص) به صورت الهام در خواب یا بیداری، او را هدایت کرده است.

عصمت پیامبر اکرم(ص)

عصمت، به معنای محفوظ بودن از گناه است.

یکی از ویژگی های پیامبران، محفوظ بودن آنان از گناه بوده است؛ یعنی آنان کارهایی را که خداوند واجب کرده است، انجام می دادند و کارهایی را که خداوند حرام کرده است، ترک می کردند.

بدون وجود عصمت، مسئولیت پیامبری به نتیجه نخواهد رسید؛ زیرا:

۱. اگر پیامبری در دریافت وحی و ابلاغ آن به مردم معصوم نباشد، دین الهی به درستی به مردم نمی رسد و امکان هدایت از مردم سلب می شود.

۲. اگر پیامبری در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی معصوم نباشد، امکان انحراف در تعالیم الهی پیدا می شود و اعتماد مردم به دین از بین می رود.

۳. اگر پیامبری در اجرای احکام الهی معصوم نباشد، امکان دارد کارهایی که مخالف دستورهای خداست، انجام دهد و مردم نیز از او سرمشق بگیرند و مانند او عمل کنند و به گمراهی دچار شوند.

سوال: چه کسی تشخیص می دهد که کدام فرد توانایی مقاومت در مقابل وسوسه گناه را دارد؟

پاسخ: فقط خداوند است که از آشکار و نهان افراد اطلاع دارد و می تواند توانایی فرد در دوری از گناه را تشخیص دهد.

پیام حدیث	ترجمه	حدیث
وقتی خداوند کسی را به پیامبری برمی گزیند، معلوم می شود که وی می تواند مسئولیت خود را به درستی انجام دهد.	خدا بهتر می داند رسالتش را کجا قرار دهد.	اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ

سوال: آیا یک مانع بیرونی مانند فرشته، پیامبران را از گناه و خطا حفظ می کند یا آنان با اختیار خود به سمت گناه و خطا نمی روند؟

پاسخ: پیامبران با اینکه مانند ما انسان ها غریزه و اختیار دارند، در مقام عمل به دستورات الهی دچار گناه نمی شوند؛ زیرا کسی گناه می کند که هوی و هوس بر او غلبه کند و کسی که حقیقت گناه و معصیت را مشاهده می کند و می داند که با انجام آن از چشم خدا می افتد و از لطف و رحمت او دور می شود، محبت به خداوند را با هیچ چیز عوض نمی کند.

نکته: انسان ها در مورد بعضی گناهان معصوم هستند و حتی تصور آنها برایشان ناراحت کننده و آزار دهنده است، اما پیامبران در مورد همه گناهان عصمت دارند.

قدرشناسی از پیامبر اکرم(ص)

رسول خدا(ص) در مدت ۲۳ سال تلاش و با تحمل رنج های فراوان که نظیر آن در تاریخ یافت نمی شود، توانست بزرگ ترین و ماندگارترین پیام الهی را به مردم برساند و جامعه ای با ایمان به خدا و دور از شرک بنا کند.

اکنون جا دارد که ما مسلمانان قدردان تلاش ها و مجاهدت های پیامبر باشیم و با اتحاد و همدلی با یکدیگر نگذاریم دشمنان اسلام زحمات و تلاش های آن حضرت را بی اثر کنند.

در یکی دو قرن اخیر دشمنان اسلام با یک نقشه دقیق و برنامه ریزی شده، همبستگی مسلمانان را به دشمنی با یکدیگر تبدیل کرده و اختلافات معمولی اقوام و مذاهب اسلامی را بزرگ جلوه داده اند.

یکی از نتایج زیان بار این اختلاف ها، تجزیه کشورهای بزرگ اسلامی به کشورهای کوچک در سده اخیر بود تا قدرت های استعمارگر به راحتی بتوانند بر آنها سلطه پیدا کنند و ذخایر آنان را به تاراج ببرند. سال هاست که علما و دانشمندان دلسوز در جهان اسلام، به خصوص در ایران، روشنگری های فراوانی کردند تا بار دیگر، مسلمانان علیه دشمنان اسلام متحد کنند و مانع درگیری های میان آنان شوند.

امام خمینی(ره) یکی از این علما بود که در هر فرصتی مسلمانان را به وحدت دعوت می کرد و از اختلافات باز می داشت.

پیام امام خمینی(ره) در خصوص روشنگری آنان:

۱. ای مسلمانان جهان که به حقیقت اسلام ایمان دارید، به پا خیزید و در زیر پرچم توحید و در سایه تعلیمات اسلام مجتمع شوید.

۲. دست خیانت ابر قدرت هارا از ممالک خود و خزائن سرشار آن کوتاه کنید.

۳. دست از اختلافات هواهای نفسانی بردارید که شما دارای همه چیز هستید.

۴. بر فرهنگ اسلامی تکیه کنید و با غرب و غرب زدگی مبارزه نمایید و روی پای خودتان بایستید.

برنامه برای وحدت مسلمانان

برای اینکه ما مسلمانان بتوانیم وحدت میان خود را تقویت کنیم و از قدرت حدود دو میلیارد مسلمان و امکانات بی نظیر سرزمین های اسلامی برای پیشرفت خود استفاده کنیم، نیازمند اجرای برنامه های دقیقی هستیم که نقشه های تفرقه افکن استعمارگران و عوامل آنان را در سرزمین های اسلامی خنثی کند و دل های مسلمانان را به یکدیگر نزدیک کند.

اقدامات برای حفظ همبستگی و وحدت میان مسلمانان:

۱. از اهانت و توهین به مقدسات سایر مسلمانان خودداری کنیم. برای این منظور شایسته است اعتقادات خود را با دانش و استدلال، اعتلا و ارتقا ببخشیم تا بتوانیم با دیگر مسلمانان بر اساس معرفت و استدلال سخن بگوییم و اعتقادات خود را به نحو صحیح و بدون نزاع و ناسزاگویی بیان کنیم.

۲. از مظلومان در تمام نقاط جهان، با روش های درست دفاع کنیم و برای رهایی آنان از ظلم بکوشیم.

رسول خدا می فرماید:

«هرکس فریاد دادخواهی مظلومی را که از مسلمانان یاری می طلبد بشنود، اما به یاری آن مظلوم برنخیزد، مسلمان نیست.»

۳. کسانی را که به ظاهر خود را مسلمان می نامند ولی با دشمنان اسلام دوستی می وزند، بشناسیم و فریب برنامه های آنان را نخوریم. روش این گروه ها چنین است که دشمنان اسلام را مانند صهیونیست ها را دوست و برخی مسلمانان را دشمن معرفی می کنند؛ به طوری که مردم عادی به تدریج با دشمنان واقعی اسلام دوستی کنند و با گروهی از مسلمانان، دشمنی بورزند.

کتاب در سنامه‌ی درس پنجم

کتاب استمرار امامت:

از میان قلمروهای رسالت پیامبر(ص):

دریافت و ابلاغ وحی (مربوط به نبوت): بارحلت پیامبر(ص) پایان می‌پذیرد:

مرجعیت دینی و ولایت ظاهری (مربوط به امامت): سه فرض وجود دارد که تنها فرض سوم صحیح است. یعنی **تداوم** این دو مسئولیت.

در مورد این دو قلمرو:

- فرض اول:** نمی‌توان گفت قرآن و پیامبر سکوت کرده؛ **علت:** قرآن هدایتگر مردم است و پیامبر آگاه‌ترین مردم به این مسئولیت‌ها - **سکوت** دلیل بر **نقص** اسلام است.
- فرض دوم:** نمی‌توان گفت **پایان این دو** را اعلام کرده؛ **علت:** گسترش سرزمین اسلامی، ظهور فرقه‌ها و مشکلات جدید و انبوه افکار، **نیاز به امام بیشتر** هم شده
- ✓ **فرض سوم:** رسول خدا(ص) به فرمان خدا، تداوم این دو مسئولیت را به شکل امامت فرمان داده است. **اصولاً حکومت و تعلیم دین، امری تمام شدنی نیست.**

کتاب تعیین امام:

از آنجا که امام دو مورد از مسئولیت‌های پیامبر(ص) را بر عهده دارد و انجام این مسئولیت‌ها نیازمند **عصمت** می‌باشد و تشخیص عصمت فقط توسط خداوند میسر است، لذا تنها **خدا** باید امام را تعیین کند؛

کتاب آیات و روایات تعیین کننده‌ی جانشین بعد از پیامبر(ص):

۱. نزول آیه انذار؛ آیه مقدم بر واقعه (واقعه مؤخر از آیه)

- ✓ **حدود سال سوم بعثت** آیه انذار بر پیامبر(ص) نازل شد: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ «خویشان نزدیکت را انذار کن» و پیامبر(ص) ۴۰ نفر از بزرگان بنی هاشم را دعوت به یک میهمانی کرد و با آنان درباره اسلام سخن گفت و نهایتاً پرسید کدامیک از شما مرا در این راه کمک می‌دهد تا برادر، وصی و خلیفه‌ی من در میان شما باشد؟
- ✓ **پاسخ میهمانان:** سکوت؛ **تنها پاسخگو:** حضرت علی(ع) نوجوان بود که فرمود «من یار و یاور تو خواهم بود»؛ این اتفاق **سه بار** تکرار شد؛ در آخر پیامبر(ص) فرمودند: «همانا این، برادر من، وصی من و جانشین من در میان شما خواهد بود»
- ✓ تعیین جانشین در ابتدای دعوت نشان دهنده ۲ چیز است: ۱. اهمیت بالای آن؛ ۲. طوری است که مردم نمی‌توانند تعیین کنند؛

۲. نزول آیه‌ی ولایت؛ آیه مقدم بر واقعه (واقعه مؤخر از آیه)

- ✓ **آیه ولایت:** ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾
- ✓ **آیه نزدیک ظهر نازل شد؛**
- ✓ پیامبر(ص) بعد از نزول آیه **شتابان** به سمت مسجد رفته و در راه آیه را می‌خواند و وقتی به مسجد رسید سؤال پرسید چه کسی در رکوع انگشترش را بخشیده که فقیری که انگشتر در دست داشت اشاره به حضرت علی(ع) کرد؛
- ✓ **عکس العمل‌ها بعد از پاسخ فقیر:** **یاران:** **تکبیر** گفتند؛ پیامبر(ص): **ستایش و سپاس** خدا را به جا آورد؛
- ✓ این اتفاق به گونه‌ای رخ داد تا **امکان کتمان** کردن آن توسط مردم از بین برود و مردم به **چشم خود ببینند و با گوش خود بشنوند؛**

۳. حدیث جابر؛ آیه مقدم بر حدیث جابر (حدیث مؤخر از آیه اولی الامر)

- ✓ **آیه اولی الامر:** ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ آیه در مدینه نازل شد
- ✓ بعد از نزول آیه‌ای که **حکم کلی موضوعی** را بیان می‌کرد یاران از پیامبر(ص) **جزئیات** آن را می‌پرسیدند. مثلاً در مورد نماز فرمودند «اینگونه که من نماز می‌خوانم، شما هم بخوانید» - **جابر بن عبدالله انصاری**، معنای اولی الامر را از پیامبر(ص) پرسیدند و پاسخ پیامبر(ص) به حدیث **جابر** مشهور شد؛ **نکات:**
۱. **نام ۱۲ امام(ع)** به ترتیب در حدیث آمده است؛
۲. اشاره شده جابر، امام باقر(ع) را در **پیری ملاقات** خواهد کرد و خواستند که **سلامش را به امام باقر(ع)** برساند؛
۳. به **هم نامی و هم کنیه** بودن پیامبر(ص) با امام زمان(ع) اشاره شده است.
۴. به **غیبت طولانی** امام زمان(ع) و **باقی ماندن افراد دارای ایمان راسخ بر عقیده** به آن حضرت(ع) اشاره شده است؛

۴. حدیث ثقلین؛

- ✓ در اواخر عمر مکرر پیامبر(ص) می فرمودند: ﴿إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ التَّقْلِينَ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضَلُّوا أَبَدًا وَ إِبْنَهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ﴾
- ✓ ترجمه: «من در میان شما دو چیز گرانبها می گذارم: کتاب خدا و عترتم اهل بیتم را تا وقتی که به این دو تمسک جویند هرگز گمراه نمی شوید و این دو هیچ گاه از هم جدا نمی شوند تا کنار حوض کوثر بر من وارد شوند»
- ✓ نکات: قرآن و اهل بیت(ع) :
۱. اگر به هر دو تمسک شوند گمراه نمی شوند؛ ۲. همیشگی هستند(تضمین ثبات قدم)؛ ۳. جدانشدنی هستند؛ ۴. نمی شود از یکی پیروی کرد؛

۵. حدیث منزلت؛

- ✓ پیامبر(ص) بارها به حضرت علی(ع) فرموده اند: ﴿أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي﴾
- ✓ ترجمه: «تو برای من به منزله هارون برای موسی هستی؛ جز اینکه بعد از من پیامبری نیست»
- ✓ نکات:
۱. خدا هارون را برای موسی(ع) مشاور، پشتیبان و شریک در امر هدایت معرفی کرد، منزلت علی(ع) نیز بعد از پیامبر(ص) اینگونه است؛
۲. امامت الهی است و باید خداوند آن را توسط پیامبرش تعیین کند؛ ۳. ختم نبوت؛ (لا نبی بعدی) مرتبط با درس دوم

۶. حدیث غدیر؛ آیه مقدم بر حدیث غدیر(حدیث مؤخر از آیه تبلیغ)

- ✓ آیه تبلیغ: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ...﴾
- ✓ آیه در ۱۸ ذی الحجه سال دهم هجری در آخرین حج به نام «حجه البلاغ» یا «حجه الوداع» در محلی به نام غدیر خم نازل شد؛
- ✓ در این حج حدود ۱۲۰ هزار نفر حضور داشتند و پیامبر(ص) روش انجام دادن حج را یاد دادند؛
- ✓ بعد از نزول آیه پیامبر(ص) دستور توقف دادند تا بازماندگان برسند و پیش رفتگان بازگردند. ظهر بود و ایشان نماز ظهر خوانده و سپس خطبه را آغاز کردند. در جایی از سخنرانی از مردم پرسیدند: ایها الناس من اولی الناس بالموءمنین من انفسهم : ای مردم چه کسی به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است. گفتند خدا و پیامبرش بر ما ولایت و سرپرستی دارند؛
- ✓ پیامبر(ص) ۳ بار فرمودند: من کنت مولاه فهذا علی مولاه : هرکس که من ولی و سرپرست او هستم علی نیز ولی و سرپرست اوست؛ همچنین خواستند حاضران به غایبان برسانند و مردم برای تبریک سوی علی(ع) آمده و با وی بیعت کردند؛

چند نکته در مورد حدیث غدیر: (این حدیث بیانگر برقراری استمرار حاکمیت است)

۱. همزمانی واقعه غدیر با حج می تواند در جهت اطلاع رسانی باشد تا این انتصاب به اطلاع مردم در سرزمین های مختلف برسد.
۲. گفتن تبریک، نشانه آن است که مردم دانستند حضرت علی(ع) به منصب امامت برگزیده شده و با گفتن تبریک، رضایت و وفاداری خود را اعلام کرده اند.
۳. به سه جهت نمی توان «مولا» را به معنای دوست گرفت:
۱. این «مولا» باید متناسب با جمله ی قبل(من اولی الناس...) باشد که خدا و رسول را از خود مؤمنان سزاوارتر در تصرف معرفی می کند.
۲. این است که اگر «مولی» به معنای دوست باشد، متناسب با آیه نیست که به پیامبر(ص) فرمود اگر این مأموریت را انجام ندهی، رسالت او را انجام نداده ای.
۳. این است که انجام این واقعه تاریخی و بیان خطبه های بسیار طولانی متناسب با اعلام دوستی علی(ع) نیست بلکه متناسب با اعلام رهبری و جانشینی است.

نزول آیه ی تطهیر بیانگر عصمت اهل بیت؛ آیه مؤخر از دعای پیامبر(ص) (دعا مقدم بر آیه) - آیه مقدم بر سخن پیامبر(ص) با ام سلمه

- ✓ آیه تطهیر: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾
- ✓ آیه در منزل ام سلمه همسر پیامبر(ص) نازل شد؛
- ✓ وقتی که به ترتیب حضرت زهرا(س)، امام علی(ع)، امام حسن(ع) و امام حسین(ع) در کنار پیامبر(ص) قرار گرفتند، پیامبر(ص) رو به درگاه الهی کرده فرمودند: «خدایا! اینان اهل بیت من اند؛ آنان را از هر پلیدی و ناپاکی حفظ کن» سپس آیه نازل شد؛
- ✓ بعد از نزول آیه وقتی ام سلمه خواست کنارشان قرار گیرد پیامبر(ص) فرمودند تو همسر من هستی و عاقبت نیکویی داری اما اینان اهل بیت من هستند.
- ✓ پیامبر(ص) بعد آن هر صبح (مدت مدید صبحگاهی) هنگام رفتن به مسجد از کنار خانه زهرا(س) عبور و اهل خانه را اهل بیت صدا زده و آیه را می خواند؛
- چند نکته:

۱. لازمه ی جانشینی ائمه(ع)، علم و معرفت کامل و عصمت از گناه و اشتباه است و سخن و عمل اهل بیت، مطابق با دین و دستورات خداوند است؛
۲. حضرت زهرا(س) جزء اهل بیت است و اگر چه عهده دار امامت نبوده اما علم و عصمت کامل دارد و پیروی از رفتار ایشان بر همه واجب است؛
۳. طبق این آیه فقط تعداد خاصی از خانواده پیامبر مقام عصمت دارند و شامل همه نمی شود. همچنین در سخنان دیگر پیامبر، امامان بعدی هم جزء اهل بیت می باشند.

ترجمه و نکات آیات درس پنجم

۱- (نساء/۵۹): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنكُمْ﴾

ترجمه: ای کسانی که ایمان آوردید خدا و رسول و صاحبان امرتان را اطاعت کنید

پیام و نکات :

۱. طبق آیه مسلمانان باید در برنامه‌های خود از خدا، رسول خدا(ص) و صاحبان امر(اولی الامر) اطاعت کنند و سرپیچی از هر مورد حرام است؛
۲. از آنجا که آیه، مصداق اولی الامر را تعیین نکرده وظیفه پیامبر(ص) به عنوان مفسر قرآن، این است که آنها را مشخص نماید؛

آیه‌ی ولایت:

۲- (مائده/۵۵): ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ﴾

ترجمه: فقط سرپرست شما، خدا و رسولش است و کسانی که ایمان آوردند کسانی که نماز به پا می‌دارند و زکات می‌دهند در حالی که در رکوع هستند.

پیام و نکات :

۱. آیه بیانگر انحصار ولایت در خدا، رسول خدا(ص) و علی(ع) است؛(إنما)
۲. منظور آیه از به پا دارنده نماز و زکات دهنده در حالت رکوع، حضرت علی(ع) می‌باشد؛

آیه‌ی تبلیغ(ابلاغ):

۳- (مائده/۶۷): ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِيكَ مِنَ النَّاسِ إِنْ

اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾

ترجمه: ای رسول! آنچه از پروردگارت به تو نازل شده برسان و اگر چنین نکردی پس رسالتش را انجام نداده‌ای و خداوند تو را از مردم حفظ می‌کند همانا خداوند گروه کافران را هدایت نمی‌کند.

پیام و نکات :

۱. آیه به پیامبر(ص) فرمان می‌دهد که آنچه از پروردگار به ایشان نازل شده به مردم ابلاغ کند؛(بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ)
۲. اهمیت این فرمان به حدی است که اگر انجام ندهد در واقع رسالت خدا(رسالتة) را انجام نداده است(وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ)؛
۳. عبارت(اللَّهُ يَعْصِيكَ مِنَ النَّاسِ) نشان دهنده وجود خطرها در انجام این فرمان می‌باشد.(خطر منافقین)
۴. طبق آیه، هدایت خداوند شامل حال کافرین نمی‌شود.(إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ)

آیه‌ی تطهیر:

۴- (احزاب/۳۳): ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُم تَطْهِيرًا﴾

ترجمه: همانا خدا اراده کرده که دور گرداند از شما اهل بیت پلیدی و ناپاکی را و شما را کاملاً پاک و طاهر قرار دهد.

پیام و نکات :

۱. آیه در صدد اثبات عصمت برای اهل بیت(ع) می‌باشد. زیرا رجس(هر نوع گناه و پلیدی) را از آنان دور دانسته است(لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ)؛
۲. طبق آیه، سخن و عمل اهل بیت(ع) مطابق با دین و دستورات الهی است.

درسنامه‌ی درس ششم

کتاب اسوه‌های رهبری: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾

پیامبر(ص) ابتدا مدت ۱۳ سال در مکه و بعد مدت ۱۰ سال در مدینه مردم را هدایت کرد و در همهٔ ابعاد به خصوص رهبری الگو و اسوه شد. حضرت علی(ع) نیز طبق دستورات قرآن و سنت پیامبر(ص) اصلاحات مهمی را در جامعه ایجاد کرد.

کتاب ویژگی‌های سیرهٔ پیامبر(ص) در رهبری:

۱. تلاش برای برقراری عدالت و برابری

- ✓ از اهداف مهم حکومت پیامبر(ص) اجرای عدالت بود و در این مورد با قاطعیت عمل می‌کرد تا تبعیض رفع شود و همه در برابر قانون یکسان باشند.
- ✓ شرایط آن زمان: تبعیض یک قانون پذیرفته شده در حجاز و سایر کشورها بود.
- ✓ روش پیامبر(ص) برای رفع تبعیض:
  ۱. تقسیم مساوی بیت‌المال میان مسلمانان اعم از عرب و غیر عرب.
  ۲. در مقابل ضایع شدن حق شخصی خود بردبار بود اما در برابر ضایع شدن حقوق افراد کوتاه نمی‌آمد و متجاوزان را در هر مقامی که بودند، مجازات می‌کرد.
  ۳. برای اولین بار همه را در برابر قانون مساوی دانست و در مقابل تعصبات قومی و قبیله‌ای ایستاد.
  ۴. نمونه مقابله با تعصبات قبیله‌ای: شخصی که از قبیله صاحب نام مدینه بود، دزدی کرد و رؤسای قبیله فکر می‌کردند پیامبر(ص) به خاطر نام قبیلهٔ این فرد، او را مجازات نخواهد کرد اما پیامبر(ص) شخص را مجازات کرد و هیچ رابطه‌ای را نپذیرفت. در این مورد علت سقوط اقوام و ملل پیشین را تبعیض در اجرای عدالت می‌دانستند.

۲. محبت و مدارا با مردم

- ✓ به قدری محبت‌آمیز بود که مردم ایشان را پدر مهربان خود می‌دانستند و وقتی عیب دیگران را نزد ایشان بازگو می‌کردند می‌فرمود: «بدی‌های یکدیگر را پیش من بازگو نکنید؛ زیرا(علت این کار) دوست دارم با دلی پاک و خالی از کدورت با شما معاشرت کنم»
- ✓ نمونه‌هایی از رفتارهای محبت‌آمیز پیامبر(ص):
  ۱. هرکس به خانه ایشان می‌آمد به او احترام گذاشته و حتی ردای خود را زیر پای او پهن می‌کرد؛
  ۲. هرگز پای خود مقابل یاران دراز نکرد و تا ننشسته‌اند کنارشان می‌ایستاد؛
  ۳. اگر دربارهٔ آخرت یا مسائل روزمره با ایشان حرف می‌زدند همراهی می‌کرد فقط زمانی که کاری حرام مثل غیبت رخ می‌داد یاران را از ادامه بحث منع می‌کرد

۳. سخت‌کوشی و دلسوزی در هدایت مردم

- ✓ چنان علاقه‌مند به نجات مردم از گمراهی بود که سختی‌های این راه سبب دوری او از مردم نشد. آیات مرتبط:

آیه ۱۲۸ توبه: «رنج شما برای او سخت و دشوار است و بر[هدایت] شما حریص[به شدت علاقه‌مند] است»

آیه ۳ شعرا: ﴿لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ «از اینکه برخی ایمان نمی‌آورند شاید که جانت را [از شدت اندوه] از دست بدهی»
- ✓ اما با همهٔ دلسوزی‌ها، سران قریش می‌گفتند او ساحر و جادوگر است. می‌گفتند دیوانه است. ایشان را اذیت کرده و طعنه می‌زدند.
- ✓ محتوای کلی سخن علی(ع): «پیامبر یک طبیب سیار بود و خود به سراغ بیمارانی می‌رفت. همچنین طبیب نفوس بود و بیمارانی غفلت زده را درمان می‌کرد»
- ✓ پیامبر(ص) حتی در جنگ‌های که متکبران و بزرگان قبایل علیه ایشان به پا می‌کردند نیز قصد هدایت و دعوت به حق داشتند. می‌فرمودند: «اگر کافری در جنگ کشته شد او را مُثله نکنید، کودکان و پیران و زنان را نکشید، حیوانات حلال گوشت را نکشید مگر برای تغذیه. هرگز آب‌شان را زهرآلود نکنید و مزارع و نخلستان‌ها را نسوزانید»

۴. مبارزه با فقر و محرومیت

- هم با فقر مبارزه می‌کرد هم به دنبال ایجاد جامعه‌ای آباد بود و هم با کوچک شمردن فقیران و بینوایان مخالفت می‌کرد.
- ✓ درخواست‌های پیامبر(ص) در زمینه مبارزه با فقر:
  ۱. تشویق مردم به کار و فعالیت؛ ۲. از بیکاری بدش می‌آمد و کسانی که فقط عبادت کرده و کار نمی‌کردند، مذمت می‌کرد؛
  - ✓ رفتارهای پیامبر(ص) با فقیران:
    ۱. احترام بسیار به آنان؛ ۲. اجازه نمی‌داد به خاطر فقر مورد بی‌توجهی قرار گیرند؛ ۳. برخی فقرا دوست صمیمی ایشان بودند؛ ۴. ثروت را ملاک برتری نمی‌دانست؛
    ۵. به آسانی با فقیرترین مردم می‌نشست و فقرا ایشان را همدل و همراز خود می‌یافتند. در ارتباط با فقرا به یاران می‌فرمود: «به من ایمان نیآورده است کسی که شب را با شکم سیر بخوابد و همسایه‌اش گرسنه باشد» لازمهٔ ایمان به پیامبر، توجه به فقرا از جمله همسایگان فقیر

همراه و همپای پیامبر(ص):

حضرت علی(ع) ده سال قبل از بعثت پیامبر(ص) در خانه کعبه به دنیا آمد. (۳۰ سال کوچکتر از پیامبر بوده) - ابوطالب به پیشنهاد پیامبر(ص) نام ایشان را علی به معنای والا و بلندمرتبه نهاد و از سه یا چهار سالگی نزد پیامبر(ص) بود.

✓ محتوای کلی سخن حضرت علی(ع) در مورد دوران کودکی شان نزد پیامبر(ص):

«همواره کنار ایشان بودم، هرگز دروغی در گفتارم و رفتاری ناشایست از من ندید - مانند بچه از شیر گرفته شده از ایشان پیروی(تبعیت و همراهی) می کردم - هر روز پرچمی از خوی های نیک برابم افراشته و به پیروی از آن فرمان می داد - هنگام فرود وحی، آوای اندوه شیطان را شنیدم و وقتی علت را از پیامبر پرسیدم پاسخ داد شیطان از پرستش خود ناامید شده - آنچه من می بینم و می شنوم تو نیز می بینی و می شنوی جز اینکه پیامبر نیستی(اشاره به ختم نبوت) بلکه وزیر هستی و هر آینه بر راه خیری.

✓ پیامبر(ص) به همراه جابر بن عبدالله انصاری کنار کعبه بودند که بعد از ورود حضرت علی(ع) به آنجا، پیامبر(ص) آن حضرت را برادر خود خوانده و پیامبر(ص) سوگند خوردند که علی(ع) و پیروانش رستگارانند و در قیامت اهل نجاتند. (ان هذا و شيعته لهم الفائزون) سپس به بیان برخی اوصاف علی(ع) پرداختند:

این مرد اولین ایمان آورنده به خدا، وفادارترین شما در پیمان با خدا، راسخ ترین شما در انجام فرمان خدا، صادق ترین شما در داوری بین مردم، بهترین شما در رعایت مساوات، ارجمندترین شما نزد خداست

سپس آیه نازل شد: ﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾

تعریف شیعه: مسلمانی که به فرمان خدا و پیامبر(ص)، علی(ع) را جانشین پیامبر می داند.

احادیثی در شأن حضرت علی(ع):

۱. عَلِيٌّ مَعَ الْقُرْآنِ وَ الثَّرْآنُ مَعَ عَلِيٍّ : علی با قرآن است و قرآن با علی است؛ همراهی قرآن و علی[ع] - مرتبط با حدیث ثقلین؛

۲. عَلِيٌّ مَعَ الْحَقِّ وَ الْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ : علی با حق است و حق با علی است؛ همراهی حق و علی[ع] - ملاک حق، علی(ع) است؛

۳. أَنَا وَ عَلِيٌّ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ : من و علی، پدران این امت هستیم؛ منظور پدر معنوی امت؛

۴. أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا فَمَنْ أَرَادَ الْعِلْمَ فَلْيَأْتِهَا مِنْ بَابِهَا : من شهر علمم و علی در آن است هرکس می خواهد به این علم برسد باید از آن وارد شود

نکات حدیث آخر: ۱. علی[ع] به دانش پیامبر[ص] متصل بوده ۲. عصمت علمی دارد ۳. بعد از پیامبر[ص] داناترین است و رجوع به ایشان واجب

دو مورد از فضایل و ویژگی های حضرت علی(ع):

۱. عدالت بی مانند

✓ آن حضرت بعد از ۲۵ سال خانه نشینی با درخواست عمومی و اصرار مردم خلافت را پذیرفت و طبق روش پیامبر[ص] عدالت را سرلوحه کار قرار داد.

✓ احادیث بیانگر عدالت بی مانند حضرت علی[ع]:

۱- روزهای آغازین خلافت: «فرموده اند که افرادی را بیش از حق خود از بیت المال برداشته اند ننگ دنیا و آخرت را خریده اند و حق مظلومین را

می ستانم و همه مسلمین سهم مساوی از بیت المال خواهند گرفت» - روز بعد هزینه های عمومی را از بیت المال دادند و باقیمانده را مساوی تقسیم کردند.

۲- فرمودند: «سوگند به خدا، اگر همه دنیا را به من بدهند تا به اندازه گرفتن پوست جو از دهان موری خدا را نافرمانی کنم، نخواهم کرد»

۳- وقتی حضرت علی(ع) معاویه را برکنار کردند برخی گفتند که او دنیاطلب و قدرتمند است و برکناری او سبب جنگ می شود. فرمودند: «به خدا سوگند حتی

برای دو روز نیز او را به کار نخواهم گماشت و من هیچ گاه گمراه کنندگان را کارگزار خود قرار نخواهم داد»

۲. علم بی کران(علت: هم هنگام پرسش خود علی(ع) هم هنگام سکوت علی(ع) پیامبر(ص)، حضرت علی(ع) را از دانش خود بهره مند می ساخت)

✓ از ابعاد شگفت انگیز شخصیت علی(ع) بود - ایشان در جهان شناسی، انسان شناسی، دین شناسی، حکومت، نظام اجتماعی و اقتصادی و اخلاق و ... سخن گفته اند.

عمده آنها در سخنرانی ها، نامه ها و پند و اندرزهای نهج البلاغه آمده است. ← حکایتگر دانش بی مانند

دانشمندان هم از این کتاب بهره های فراوان برده اند - هم برخی بر آن شرح ها نوشته اند تا مردم به نکات دقیق این کتاب پی ببرند.

از جمله شارحان دانشمند بزرگ اهل سنت ابن ابی الحدید است که شرح مفصلی بر نهج البلاغه نوشته در چندین جلد. در مقدمه این کتاب می گوید:

«به حق، سخن علی را از سخن خالق(قرآن) فروتر و از سخن مخلوق(دیگر انسان ها) برتر خوانده اند...»

در مورد خطبه ۲۲۱ می گوید: «قسم می خورم ۵۰ سال است مطالعه اش می کنم و بیش از ۱۰۰۰ بار آن را خوانده ام اما همیشه در جانم شگفتی و بیداری عمیقی

ایجاد کرده. خطبه ها در مورد مرگ و آخرت فراوان است اما هیچ کدام تأثیر این خطبه را در من ایجاد نکرده است»

ترجمه و نکات آیات درس ششم

۱- (احزاب/۲۱): ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾

ترجمه: قطعاً برای شما در رسول خدا سرمشق نیکویی است برای کسی که به خداوند و روز رستاخیز امید دارد و خدا را بسیار یاد می‌کند.

پیام و نکات :

۱. طبق آیه، رسول خدا(ص) الگو و سرمشقی نیکو معرفی شده است.

۲. پیامبر(ص) برای کسانی الگو است که: ۱. به خداوند و روز آخرت امید و ایمان دارد(یرجو الله و اليوم الآخر)؛ ۲. خدا را بسیار یاد می‌کند(ذکر الله كثيراً)؛

۲- (شعرا/۳۱): ﴿لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾

ترجمه: از اینکه برخی ایمان نمی‌آورند شاید که جانت را [از شدت اندوه] از دست بدهی.

پیام و نکات :

۱. آیه بیانگر سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم از ویژگی‌های سیره رسول اکرم(ص) است.

۲. بر اساس آیه پیامبر(ص) به حدی برای ایمان آوردن مردم حریص بود که در صورت ایمان نیابردنش از شدت اندوه نزدیک بود جان خود را از دست بدهد.

۳- (بینه/۷): ﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾

ترجمه: قطعاً کسانی که ایمان آوردند و کارهای نیک انجام دادند آنان بهترین مخلوقات هستند.

پیام و نکات :

۱. آیه هنگامی نازل شد که پیامبر(ص) در کنار کعبه اوصاف علی(ع) برای اصحاب و جابرین عبدالله انصاری بیان می‌کردند.

۲. طبق آیه بهترین مخلوقات که از ایمان و عمل صالح برخوردارند همان پیروان(شیعیان) حضرت علی(ع) می‌باشند؛

* * *

باسمه تعالی

جزوه درس به درس دین و زندگی (۲)، پایه یازدهم، بر اساس چاپ ۹۶

طراح: قاسم مندوانی، سرگروه معارف اسلامی و فلسفه و منطق شهرستان شادگان

ردیف	درس هفتم: « وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان، پس از { رحلت رسول خدا (ص) } »	صفحه
۱	چرا نظام حکومت اسلامی که بر مبنای « امامت » طراحی شده بود، پس از رحلت رسول خدا (ص) تحقق نیافت؟ پاسخ: زیرا حوادثی روی داد که رهبری امت را از مسیری که پیامبر اکرم (ص) « برنامه ریزی » کرده و به آن « فرمان » داده بود، خارج کرد.	۹۵
۲	پس از رحلت رسول خدا (ص)، امامان معصوم (علیهم السلام) با وجود حضور در جامعه، فاقد « ..... » و « ..... » لازم برای اجرای همه جانبه مسئولیت های خود شدند. پاسخ: « قدرت » و « امکانات ».	۹۵
۳	حکومت امیرالمؤمنین علی (ع)، چه مدت زمانی طول کشید؟ پاسخ: « چهار سال و نه ماه »	۹۵
۴	کدام امام معصوم، در مدت کوتاه حکومت خود و با وجود مشکلات و جنگ هایی که با « عهدشکنان » و « دشمنان داخلی » داشت؛ عالی ترین نمونه حکومت را عرضه کرد؟ پاسخ: امیرالمؤمنین علی (ع)	۹۵
۵	آنان کسانی بودند که سرسختانه با پیامبر اکرم (ص) مبارزه می کردند و فقط هنگامی تسلیم شدند که نبی مکرّم اسلام، شهر « مکه » را فتح کرد و آنان راهی جز « تسلیم » و « اطاعت » نداشتند؟ (۱) بنی امیه ☒ (۲) بنی عباس ☐ (۳) مارقین ☐ (۴) قاسطین ☐	۹۵
۶	وی رهبری مشرکان را بر عهده داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر اکرم (ص) به ناچار تسلیم شد و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد؟ پاسخ: « ابوسفیان ».	۹۵
۷	کدام یک از موارد زیر، از کارهای « معاویه » نیست؟ (۱) جنگ صفین را علیه امیرالمؤمنین علی (ع) به راه انداخت ☐ (۲) با بهره گیری از ضعف یاران امام حسن (ع)، حکومت مسلمانان را به دست گرفت ☐ (۳) آشکارا شراب می خورد، سگ بازی و میمون بازی می کرد ☒ (۴) خلافت رسول خدا (ص) را به سلطنت تبدیل کرد ☐	۹۵
۸	معاویه، در سال چهارم هجری چگونه توانست حکومت مسلمانان را به دست بگیرد؟ پاسخ: « با بهره گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن (ع) ».	۹۵
۹	معاویه بر خلاف تعهدی که به مسلمانان داده بود، مروان را جانشین خود قرار داد. درست ☐ نادرست ☒	۹۶
۱۰	چهار مورد از کارهای یزید را بنویسید. پاسخ: (۱) هر کار زشت و ناپسندی را انجام می داد. (۲) احکام خداوند، مانند نماز را به بازی و سخره می گرفت. (۳) آشکارا شراب می خورد و سگ بازی و میمون بازی می کرد. (۴) با همان سگ و میمون، وارد مجالس می شد و آن ها را در کنار دست خود می نشاند. (۵) نوه گرامی پیامبر اکرم (ص)، امام حسین (ع) و فرزندان و یارانش را با وضع هولناکی به شهادت رساند.	۹۶

	۶) خانواده امام حسین(ع) را که از نوادگان پیامبر اکرم(ص) بودند، به عنوان اسیر، در شهرها گرداند.	
۹۶	امیرالمؤمنین علی(ع)، در سخنرانی‌های متعدد، بارها مسلمانان را نسبت به ضعف و سستی‌شان در مبارزه با حکومت «.....» بيم می‌داد. پاسخ: « بنی امیه ».	۱۱
۹۶	امیرالمؤمنین علی(ع) در سخنرانی خود؛ علت پیروزی شامیان بر عراقی‌ها را چه چیزی معرفی کرده‌اند؟ پاسخ: « نه از آن جهت که آنان به حق نزدیک‌ترند، بلکه به این جهت که آنان در راه باطلی که زمامدارشان {حاکمشان} می‌رود، شتابان فرمان او را می‌برند و شما در حق من، بی‌اعتنایی و کندی می‌کنید. »	۱۲
۹۶	امام علی(ع) در سخنرانی خویش با مردم عراق، کدام مطلب را سبب « به درد آوردن قلب انسان» بیان می‌کند؟ پاسخ: این مطلب که «آن‌ها {شامیان} در مسیر باطل خود، این چنین متحدند و شما در راه حق این گونه، متفرق و پراکنده‌اید.»	۱۳
۹۶	امام علی(ع) کدام عوامل را در آینده، موجب سوار شدن بنی‌امیه بر تخت سلطنت؛ پیش‌بینی کرد و عراقی‌ها را از چنین روزی « بيم » داد؟ پاسخ: ۱) سرپیچی از دستورات امام ۲) اختلاف و تفرقه میان مسلمانان	۱۴
۹۶	امام علی(ع) در نهج‌البلاغه می‌فرماید: « به خدا سوگند، .....» چنان به ستمگری و حکومت ادامه دهند که حرامی باقی نماند جز آن که حلال شمارند. پاسخ: « بنی امیه ».	۱۵
۹۶	امام علی(ع)، پیش‌بینی کرد که دو دسته در هنگام تسلط بنی‌امیه بر مسلمانان گریه می‌کنند؛ کدام‌اند؟ پاسخ: ۱) دسته‌ای بر « دین خود » که آن را که آن را از دست داده‌اند. ۲) دسته‌ای دیگر، برای « دنیای خود » که به آن نرسیده‌اند.	۱۶
۹۶	« با این که خود را آموزادگان پیامبر(ص) می‌دانستند و به نام « اهل بیت (علیهم‌السلام) » قدرت را از بنی‌امیه گرفته بودند، روش سلطنتی آنان را ادامه دادند و در ظلم و ستم به اهل بیت پیامبر(ص) از چیزی فروگذار نکردند؟ ۱) آل‌زیار ☐ ۲) بنی مروان ☐ ۳) بنی عباس ☒ ۴) بنی سفیان ☐	۱۷
۹۶ و ۹۷	اگر کدام عوامل در دوران (بنی‌امیه و بنی‌عباس) نبودند، جز نامی از « اسلام » باقی نمی‌ماند؟ پاسخ: ۱) تحوّل معنوی و فرهنگی ایجاد شده در عصر پیامبر اکرم(ص) ۲) دو میراث گران‌قدر آن حضرت یعنی؛ { قرآن و عترت }	۱۸
۹۷	مسائل و مشکلات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی عصر امامان (علیهم‌السلام) را فقط نام ببرید. پاسخ: ۱) ممنوعیت از نوشتن احادیث پیامبر اکرم(ص) ۲) تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث ۳) ارائه الگوها و اسوه‌های نامناسب ۴) تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت { قیصری و کسریایی }	۱۹
۹۷	مهم‌ترین مسائل و مشکلات عصر ائمه (ع) که نتیجه دوری از راه آن بزرگواران بود؛ چیست؟ بنویسید. پاسخ: پس از رحلت رسول خدا(ص)، سفارش آن حضرت به نوشتن سُخنانشان نادیده گرفته شد و نوشتن احادیث ایشان، « ممنوع » شد. به همین جهت، کسانی که به این احادیث علاقه‌مند بودند، فقط می‌توانستند آن‌ها را به « حافظه » بسپارند و از این طریق به دیگران منتقل کنند.	۲۰

۹۷	۲۱	نتایج نامطلوب نگهداری حدیث به شیوهٔ «حافظه سپردن» را بنویسید. پاسخ: الف) احتمال خطا در نقل احادیث «افزایش» یافت و امکان کم و زیاد شدن اصل حدیث فراهم شد. ب) شرایط مناسب برای جاعلان حدیث پیش آمد و آنان بر اساس غرض ها و هدف های شخصی به جعل یا تحریف حدیث پرداختند یا به نفع حاکمان ستمگر از نقل برخی احادیث خودداری کردند. ج) بسیاری از مردم و محققان، از یک منبع مهم هدایت بی بهره ماندند.
۹۷	۲۲	چرا بسیاری از مردم و محققان - بعد از منع نقل حدیث پیامبر (ص) - ناچار شدند سلیقه شخصی را در احکام دینی دخالت دهند و گرفتار اشتباهات بزرگ شدند؟ پاسخ: « زیرا از یک منبع مهم هدایت بی بهره بودند. »
۹۷	۲۳	چرا پس از منع نوشتن حدیث پیامبر اکرم (ص)، اوضاع نابسامان حدیث برای پیروان ائمه (علیهم السلام) پیش نیامد؟ پاسخ: زیرا ائمه (علیهم السلام)، احادیث پیامبر اکرم (ص) را «حفظ» کرده بودند و شیعیان؛ این احادیث را از طریق این بزرگواران که خود انسان هایی «معصوم» و «به دور از خطا» بودند و سخنانشان مانند سخنان رسول خدا (ص) معتبر و موثق بود، به دست آوردند.
۹۸	۲۴	از مسائل و مشکلات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی دوران ائمه (علیهم السلام)؛ «تحریف در معارف اسلامی و جعل حدیث» را توضیح دهید. پاسخ: برخی از عالمان وابسته به بنی امیه و بنی عباس و گروهی از علمای اهل کتاب (یهودی و مسیحی) مانند کعب الاحبار که به ظاهر مسلمان شده بودند، از موقعیت و شرایط برکناری امام معصوم استفاده کردند و به تفسیر و تعلیم آیات قرآن و معارف اسلامی، «مطابق با افکار خود» و «موافق با منافع قدرتمندان» پرداختند. برخی از آن ها در مساجد می نشستند و داستان های خرافی دربارهٔ پیامبران برای مردم نقل می کردند. این مطالب، به کتاب های «تاریخی» و «تفسیری» راه یافت و سبب گمراهی بسیاری از مسلمانان شد.
۹۹	۲۵	عموم مردم در «اعتقادات» و «عمل خود»؛ از چه کسانی دنباله روی و آن ها را «اسوه» قرار می دهند؟ پاسخ: «شخصیت های برجسته جامعه».
۹۹	۲۶	در زمانی که رسول خدا (ص) «اسوه» مردم بود، چه انسان هایی تربیت شدند و بعد از رحلت ایشان، چه اتفاقی افتاد؟ پاسخ: انسان های آزاده، با ایمان و شجاعتی چون امام علی (ع)، مقداد، عمار، ابوذر و سلمان تربیت شدند، اما هر چه که جامعه از زمان پیامبر اکرم (ص) فاصله می گرفت، حاکمان وقت تلاش می کردند که شخصیت های اصیل اسلامی، به خصوص اهل بیت پیامبر (ص) را در انزوا قرار دهند و افرادی که در اندیشه، عمل و اخلاق از معیارهای اسلامی دور بودند؛ به جایگاه برجسته برسانند و راهنمای مردم معرفی کنند.
۱۰۰	۲۷	پس از گذشت مدتی از رحلت رسول خدا (ص)، جاهلیت چگونه وارد زندگی اجتماعی مسلمانان شد؟ بنویسید. پاسخ: «با شکلی جدید»؛ یعنی شخصیت های با تقوا، جهادگر و مورد احترام و اعتماد پیامبر اکرم (ص) «منزوی شدند» و طالبان قدرت و ثروت، «قرب و منزلت» یافتند.
۱۰۰	۲۸	از مسائل و مشکلات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی دوران ائمه (علیهم السلام)؛ «تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت» را توضیح دهید. پاسخ: حاکمان بنی امیه و بنی عباس نیز، به تدریج مسیر حکومت را عوض کردند و برای خود و اطرافیان شان کاخ های بزرگ و مجلل ساختند و خزائن خود را از جواهرات گران قیمت، انباشته کردند. این تغییر مسیر، جامعه مؤمن و فداکار عصر پیامبر اکرم (ص) را به جامعه ای راحت طلب، تسلیم و بی توجه به سیره و روش رسول خدا (ص)، تبدیل کرد. این تغییر فرهنگ، سبب شد که ائمه اطهار (علیهم السلام) با مشکلات زیادی روبرو شوند و نتوانند مردمان آن دوره را با خود همراه کنند.

درس ۸

احیای ارزش ها را ستین

به علت عدم توجه مسلمانان به هشدارهای حضرت علی آنچه ایشان پیش بینی میکردند اتفاق افتاد
بنی امیه بر مردم حاکم شدند

دنیای اسلام تاحدی به دوران جاهلیت بازگشت

با این وجود ائمه اطهار با آنان مقابله میکردند و مسئولیت های خود را انجام میدادند

۱- تعلیم و تفسیر قران کریم: با اینکه حاکمان آن زمان قران را مطابق اندیشه های خود تفسیر میکردند امامان بزرگوار در هر فرصتی معارف این کتاب اسمانی را بیان میکردند

۲- اقدام برای حفظ سخنان و سیره پیامبر: حضرت علی و حضرت فاطمه به ممنوعیت احادیث توجه نمیکردند و سخنان پیامبر را به فرزندان و یاران خود می اموختند (زنجیره طلایی نمونه ای از آن است)

۳- تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو: با گسترش ایلم سوال های بسیاری پیش آمد که ائمه اطهار با حضور سازنده شان این مشکلات را برطرف میکردند

اقدامات مربوط
به مرجعیت دینی

۱- عدم تایید حاکمان: امامان هیچ یک از حاکمان غیر قانونی خود را تایید نمیکردند

۲- معرفی خویش به عنوان امام بر حق: ان بزرگواران همواره خود را جانشین بر حق پیامبر معرفی میکردند

۳- انتخاب روش درست مبارزه: امامان شیوه درست مبارزه را متناسب با شرایط برمی گزیدند که هم تفکر اسلام راستین باقی بماند و هم بنای سلسله بنی امیه و بنی عباس را سست کنند خشونت و ستمگری در این دوره ها به گونه ای بود که اگر کسی به عنوان پیرو شیعه و امامان شناخته میشدند به بدترین نحو مجازات میشدند بنابر این ائمه اطهار بارزه با دشمن را به شیوه ((تقیه)) یعنی پیش بردن

مجاهده در راستای
ولایت ظاهری:

اقدامات در حالت مخفی به گونه ای که به دشمن ضربه زند و کمتر ضربه بخورد

مروری کوتاه بر مبارزه امامان: این مبارزه ۲۵۰ سال پس از رحلت پیامبر به طول انجامید:

۱_ امام علی پس از محرومیت از حق رهبری برای حفظ نظام سکوت کرد اما در این حال گوشه گیری نکرد و کمک مردم بودند تا زمانی که مردم پس از خلیفه سوم به پیش ایشان آمدند و خواستار رهبری جامعه را داشتند

۲_ امام حسن در برابر معاویه جهاد کردند اما معاویه سپاه امام را با صرف هزینه به طرف خود کشاند و بسیاری از مردم را طرف خود کشاند و امام برخلاف میل خود دست از جنگ کشید و با معاویه قراردادی را امضا کردند اما معاویه تمام بند های آن را زیر پا گذاشت

۳_ امام حسین روش برادر خود را پیش گرفتند وقتی یزید به حکومت رسید امام روش خود را تغییر دادند و تصمیم گرفتند علیه آن قیام کند

۴_ پس از شهادت امام حسین سرکوبی شیعیان به شدت آغاز شد و طرفداران امام به شدت ازار می دیدند در این شرایط امام سجاد در کنار گسترش معارف از طریق دعا به تجدید حیات نهضت شیعیان پردازاند

۵_ در اثر فعالیت های امام سجاد و قوت گرفتن مجدد شیعیان معرفی اسلام اصیل در دوره امام باقر شروع شد و ایشان یک نهضت علمی و فرهنگی بزرگ آغاز کردند

۶_ در زمان امام صادق ناخشنودی نسبت به دستگاه بنی امیه به اوج رسیده بود به همین دلیل امام با یاران خود مبارزه را علنی تر کردند

۷_ زمان امام کاظم دوره اختناق شدید بود اما ایشان دست از مبارزه نکشیدند آن امام سال ها در زندان بود و توسط هارون به شهادت رسید

۸_ بعد از شهادت امام کاظم امام رضا امامت و رهبری جامعه را بر عهده گرفتند که با روی کار آمدن مامون زمینه فعالیت شیعیان افزایش یافت

۹_ با شهادت امام رضا مرحله سختی برای شیعیان آغاز شد به طوری که حتی رفت آمد ساده به خانه امام جواد نیز مشکل داشت. امام هادی را به اجبار به سامرا فرستادند و در یک پایگاه نظامی منزل دادند

وظیفه ما در برابر امامان و پیامبر:

ما پیرو شیعه انسان هایی هستیم که جان و همه زندگی خود را برای نات و رستگاری انسان ها فدا کردند و به پیشگاه الهی رفته اند پس شایسته است به گونه ای زندگی کنیم که سبب بدبینی دیگران نسبت به شیعیان نشویم و بدانیم که شیعه بودن تنها به اسم نیست بلکه باید با عمل همراه باشد

امام صادق (ع) می فرمایند: مایه زینت و زیبایی ما باشید نه مایه زشتی و عیب

چهار سؤال مهم در مورد امام عصر

۱ علت غیبت امام مهدی (عج) چیست؟

ذلک بان الله لم یغیر نعمه انعمها علی قوم حتی یغیروا (تغییر نعمتها معلول گناهان انسان است)
ان الله لایغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم (زمینه ساز هلاک و بدبختی یا عزت و سربلندی یک جامعه تغییر مردم است).
سخن امام علی (ع) : زمین از حجت خدا (امام) خالی نمی ماند اما خداوند به علت ستمگری انسانها و زیاده روی شان در گناه
سخن امام باقر (ع) : قضای حتمی خداوند است که اگر به بندگی خود نعمتی دهد ، آن نعمت را از او نمی گیرد مگر آن که گناهی ...

۲ رهبری و امامت حضرت مهدی در عصر غیبت چگونه انجام میشود؟ غیبت در مقابل ظهور است نه حضور

امام زمان (عج) می فرمایند : " بهره بردن از من در عصر غیبتم ، مانند بهره بردن از آفتاب است هنگامی که پشت ابرها باشد."
بخش اصلی رهبری امام (ع) مربوط به ولایت معنوی است. مانند نامه امام به شیخ مفید

۳ دوران غیبت چه زمانی پایان مییابد؟

تعیین زمان ظهور در اختیار خداست و کسی جز او از آن آگاهی ندارد.
آنچه برای ظهور لازم است : ۱- احساس نیاز جهانی به کمک الهی ، ۲- ناامیدی از همه مکتبهای غیر الهی ، ۳- آمادگی
لازم پیروان و یاران امام برای همکاری با ایشان است.
امام باقر در پاسخ به کسی پرسید آیا برای ظهور وقتی معین شده سه بار فرمودند : "کذب الوقتون" تعیین کنندگان
وقت دروغ میگویند.

۴ امام عصر (عج) عمر بسیار طولانی دارد آیا چنین عمری امکان پذیر است؟

طولانی بودن عمر امام زمان (عج) از امور غیر عادی است نه غیر عقلی و محال که با قدرت الهی انجام می پذیرد.

درسنامه‌ی درس دهم

- ✓ به دلیل همیشگی بودن دین اسلام عقلاً ضروری است که مرجعیت دینی و ولایت ظاهری در عصر غیبت ادامه یابد.
- زیرا اگر مرجعیت دینی نباشد، به دلیل نبود متخصص دینی، مسائل جدید بی‌پاسخ مانده و مردم با وظایف خود آشنا نمی‌شوند.
- ✓ اگر ولایت ظاهری نباشد، احکام اجتماعی اسلام که نیازمند مدیریت و پشتوانه حکومتی است، در جامعه به اجرا در نمی‌آید.
- از اقدامات ائمه(ع) در این زمینه تربیت دانشمندانی بود که بتوانند احکام اسلامی را با استناد به قرآن و روایات به دست آورند. این دانشمندان به شهرهای دور دست که به امام دسترسی نداشتند رفته و احکام را به مردم می‌آموختند. این روش برگرفته از قرآن کریم است:

﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْ لَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ﴾

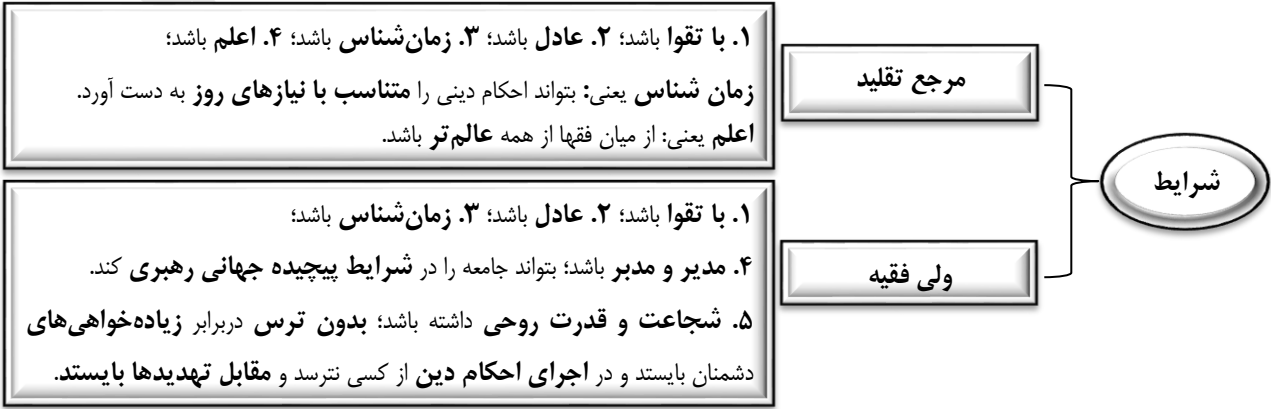
توضیح چند اصطلاح:

تفقه: تلاش برای کسب معرفت عمیق فقیه: کسی که به معرفت عمیق در دین رسیده و می‌تواند احکام اسلام را از قرآن و روایات بدست آورد.
تقلید: مراجعه غیرمتخصصان در احکام به متخصصان در احکام(روش رایج عقلی است اینکه: غیر متخصص به متخصص رجوع کند)

تقلید برای کسانی لازم است که به سن تکلیف رسیده‌اند و در احکام دین، متخصص نباشند
تقلید شامل اعتقادات(اصول دین) نمی‌شود بلکه تقلید اختصاص به احکام دین(فروع دین) دارد.

نکات احادیث مربوط به مرجعیت دینی و ولایت ظاهری در عصر غیبت:

۱. پیامبر(ص): حال کسی که به امام دسترسی ندارد سخت‌تر از حال یتیم است.(دلیل: در مسائل زندگی حکم امام را نمی‌داند)
راه حل ارائه شده توسط پیامبر(ص): افرادی از پیروان امام که به علوم اهل بیت(ع) آشنا هستند باید ناآشنایان را آگاهی بخشند؛
نتیجه: چنین شخصی در بهشت با پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) خواهد بود؛
۲. امام عصر(عج): در پاسخ به اسحاق بن یعقوب که در مورد «رویدادهای جدید» در عصر غیبت سؤال کرد، پاسخ دادند:
«وَأَمَّا الْخَوَاتِمُ الْأَوَّاقِعُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رُوَاةِ حَدِيثِنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ وَ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ»: و در مورد رویدادهای زمان به راویان حدیث ما رجوع کنید. که آنان حجت من بر شمایند و من حجت خدا بر آنها می‌باشم. (ضرورت زمان شناس بودن فقیه)
➤ این دو روایت بیانگر این است که مسلمانان در غیبت امام نه تنها در مسائل فردی بلکه در مسائل اجتماعی هم باید به فقیه مراجعه کنند و انجام چنین وظیفه‌ای فقط با نفی حاکمان طاغوت و تشکیل حکومت اسلامی میسر است.

مشروعیت: یعنی ولی فقیه پنج شرط گفته شده را داشته باشد یعنی دین به او اجازه رهبری داده است در غیر این صورت پیروی از او حرام است.
مقبولیت: یعنی مورد پذیرش مردم باشد؛ (تشکیل نظام و حکومت اسلامی بر پایه مشروعیت و مقبولیت استوار است)

راه‌های شناخت مرجع تقلید
(مانند شناخت هر متخصص دیگر
نیاز به تحقیق و جست‌وجو دارد)

اول: از دو نفر عادل و مورد اعتماد که بتوانند فقیه واجد شرایط را تشخیص دهند، بپرسیم؛

دوم: یکی از فقیهان در میان اهل علم آن‌چنان مشهور باشد که انسان مطمئن شود، واجد شرایط است؛

✓ **انتخاب ولی فقیه** با مرجع تقلید تفاوت دارد - علت: **اداره جامعه** تنها با یک مجموعه قوانین و یک رهبری ممکن است در غیر این صورت **هرج و مرج** و **تفرقه** پیش می‌آید. این یک امر بدیهی و روشن در تمام نظام‌های سیاسی دنیاست. (انتخاب ولی فقیه: دسته‌جمعی)

✓ **چگونگی انتخاب ولی فقیه: ۱. مستقیم:** انتخاب امام خمینی (ره) با حضور مردم در اجتماعات و راه‌پیمایی‌های سراسری؛
۲. غیرمستقیم: مردم به خبرگان رأی داده و آنان از میان فقها، شخص شایسته‌تر را رهبر اعلام می‌کنند. (انتخاب آیت الله خامنه‌ای)

(چنین شخصی تا زمانی رهبر است که شرایط ذکر شده را داشته باشد و تشخیص این امر با مجلس خبرگان است)

✓ **مردم و رهبری:**

✓ در جامعه اسلامی همانطور که وظایف رهبر متفاوت است، مردم نیز نگاهی متفاوت به رهبری دارند. رهبر برای مردم پیشوایی است که با قدم نهادن در راه عدالت مردم را به پیمودن راه فرامی‌خواند. مردم نیز در همه عرصه‌ها قافله‌سالار را تنها نمی‌گذارند.
✓ **مشارکت و همراهی مردم** در نظام اسلامی پایه و اساس پیشرفت است و نظام بدون این مشارکت دستاوردی نخواهد داشت.

۱. تلاش برای اجرای احکام و دستورات الهی در جامعه:
می‌کوشد جامعه طبق دستورات دین اداره شود و مردم از مسیر قوانین الهی خارج نشوند. (مرتبط با وظیفه اول مردم)

وظایف رهبر
(حق مردم بر رهبر)

۲. حفظ استقلال کشور و جلوگیری از نفوذ بیگانگان:
خواست کشورهای بیگانه به خصوص قدرتهای بزرگ: سلطه بر سایر کشورها به روش‌های مختلف.
یکی از روش‌های کشورهای بیگانه:
فشار اقتصادی و روانی
کار رهبر: دعوت مردم به استقامت و بستن راه‌های سلطه برای حفظ عزت و استقلال کشور
(مرتبط با وظیفه دوم مردم)

۳. تصمیم‌گیری بر اساس مشورت:
اداره جامعه و رهبری به سوی پیشرفت، با بهره‌گیری از متخصصان میسر است
لذا رهبر از **نخبگان مشورت** می‌گیرد. در جامعه ما علاوه بر اشخاص، نهادهای مشورت دهنده به رهبر عبارتند از:
۱. مجمع تشخیص مصلحت نظام؛
۲. شورای عالی انقلاب فرهنگی؛
۳. مجلس شورای اسلامی؛
۴. شورای عالی امنیت ملی؛
۵. جامعه مدرسین حوزه علمیه قم؛
۶. شورای عالی حوزه‌های علمیه؛

۴. ساده‌زیستی:

رهبر به دنبال زندگی اشرافی حتی مشروع نیست. (با الگوگرفتن از اولیای دین ساده زندگی می‌کند) و بزرگی رؤسای جمهور و پادشاهان امروزی: اشرافی‌گری، خانه‌های گران، بهترین‌ها... امر عادی است

وظایف مردم
(حق رهبر بر مردم)

۱. وحدت و همبستگی اجتماعی:

نتیجه تفرقه و پراکندگی ← ۱. از پا در آمدن حکومت ۲. تسلط سلطه‌گران
نتیجه همبستگی اجتماعی ← ۱. قوی کردن کشور ۲. امکان اجرای برنامه‌ها توسط رهبر

۲. استقامت و پایداری در برابر مشکلات:

هر کشوری در رسیدن به استقلال، مشکلات کوچک و بزرگ دارد (کشور ما از انقلاب تا حال) نتیجه استقامت مردم:
فراهم کردن فرصت برای رهبری برای مقابله با مشکلات داخلی و خارجی

۵. اولویت دادن به اهداف اجتماعی:

در جایی که اهداف اجتماعی برابر منافع فردی قرار گرفت بتوانیم از منافع فردی صرف نظر کنیم.
مثال: خرید کالای ایرانی
نتیجه: تداوم تولید کارخانه‌های داخلی و مانع بیکاری و کمک به رهبری

۳. افزایش آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی:

دلیل ضرورت اطلاع از شرایط سیاسی: تصمیم‌گیری صحیح در برابر قدرت‌های ستمگر دنیا؛ باید بتوانیم مقابل نقشه‌های تفرقه‌افکنان بیشترین ضربه را زده و کمترین آسیب را ببینیم.
* از معیارهای درستی یا نادرستی رفتار ما با دشمنان: ناراحتی یا خوشحالی دشمن از عمل ما

۴. مشارکت در نظارت همگانی:

طبق فرمان خدا همه افراد جامعه اسلامی نسبت به هم مسئول‌اند.

(مانند سواران بر کشتی)

در بیشتر گناهان رواج یافته در جامعه، گناهکاران، عذاب شده و سکوت کنندگان، باید پاسخگو باشند.

پس: همه باید ناظر بر فعالیت‌های اجتماعی باشند و در صورت مشاهده گناه، امر به معروف و نهی از منکر را درست به جا آورند.

نتیجه مشارکت: رهبر، همه را پشتیبان یافته و هدایت جامعه آسان‌تر می‌شود.

کلیه وظیفه کارگزاران:

- ✓ کارگزاران: مسئولان جامعه که امروزه امور سه قوه مقننه، مجریه، قضائیه را بر عهده دارند. یاران و کمک‌کنندگان به رهبر
- ✓ نتیجه شناخت درست وظایف توسط کارگزاران و اجرای درست آن ← افزایش اعتماد مردم به حکومت
- ✓ نتیجه عملکرد غلط کارگزاران ← افزایش مشکلات و ناکارآمدی حکومت
- ✓ علی(ع) در عهدنامه مالک اشتر ایشان را به عنوان فرماندار مصر منصوب کرد:

موضوع عهدنامه: حکیمانه و عالمانه مسئولیت کارگزاران بیان شده

نکات عهدنامه: نتیجه مطالعه عهدنامه: پی‌بردن به عظمت فکر و درایت علی(ع) در کشورداری
ویژگی عهدنامه: وقتی مسئولیتی بیان می‌شود، علت آن هم برای مالک اشتر توضیح داده می‌شود.

طبق عهدنامه مالک اشتر(نامه علی(ع) برای فرمانروایی مصر)، کارگزاران نسبت به جامعه وظایفی دارد که عبارتند از:

شماره	وظیفه کارگزار	دلیل(علت)
۱	دوستی با همه مردم تحت حکومت	زیرا مردم دو دسته‌اند: گروهی برادر دینی و گروهی در آفرینش همانند رهبرند.
۲	تلاش در کسب رضایت عموم مردم نه خواص	با رضایت عمومی، خشم خواص آسیبی نمی‌رساند و با خشم عموم مردم، رضایت خواص سودی نمی‌رساند
۳	دور کردن عیب‌جویان از خود	زیرا مردم عیب‌هایی دارند که مدیر جامعه باید بیشتر از دیگران در پنهان کردنشان بکوشد.
۴	انتخاب گروه تحقیق برای تهیه گزارش از وضع محرومان و اقدام برای رفع مشکلاتشان	زیرا این گروه بیش از دیگران به عدالت نیازمندند.
۵	غافل نبودن از پیمان‌شکنی دشمن در صورت بستن پیمان با او	دشمن گاهی با پیمان‌شکنی، غافل‌گیر می‌کند.

ترجمه و نکات آیات درس دهم

(توبه/۱۲۲): ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْ لَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾

ترجمه: و نمی‌شود که مؤمنان همگی اعزام شوند پس چرا اعزام نشوند از هر گروهی، جمعی از آن‌ها تا دانش دین بیاموزند، و مردم خویش را هشدار دهند آن‌گاه که به سوی آن‌ها باز گردند؛ تا مواظبت و توجه کنند.

کلیه پیام و نکات:

۱. قرآن کریم از مؤمنین می‌خواهد عده‌ای وقت و همت خود را صرف شناخت عمیق دین کنند(استمرار امامت در قالب مرجعیت دینی فقها)؛
۲. روش ائمه(ع) در زمینه تربیت دانشمندان و فرستادن آنها به نقاط دور دست برگرفته از همین آیه است؛
۳. طبق آیه عده‌ای از مؤمنان(واجب کفایی) در هر دوره‌ای باید: ۱. در دین تفقه کنند(لِيَتَفَقَّهُوا)؛ ۲. هنگام مراجعه مردم، آنان را انذار دهند(لِيُنذِرُوا) هدف از انذار: برحذر داشتن(دور کردن) مردم از ناپایدها(لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ)

درسنامه‌ی درس یازدهم

✓ از مهم‌ترین قدم‌ها در مسیر کمال: تقویت عزت نفس است در قرآن بیش از ۹۵ بار این صفت برای خدا آمده است. در روایات عزت نفس را از ارکان فضایل اخلاقی دانسته‌اند که اگر در وجودمان شکل بگیرد، مانع بسیاری از زشتی‌ها می‌شود.

معنای عزت نفس و ذلت نفس:

عزت: به معنی نفوذناپذیری و تسلیم نبودن است. منظور از عزیز بودن خدا این است که کسی نمی‌تواند او را مغلوب کند و در اراده او نفوذ کند.

انسان عزیز در برابر مستکبران و ظالمان (بیرونی) و هوی و هوس خویش (درونی) مقاومت می‌کند و تسلیم نمی‌شود.

زیر بار عملی که روحش را آزوده کند و او را کوچک کند، نمی‌رود.

ذلت: به معنی شکست‌پذیری و مغلوب و تسلیم بودن است.

انسان ذلیل در برابر مستکبران و زورگویان (بیرونی) و هوی و هوس خویش (درونی) تسلیم می‌شود و تن به خواری می‌دهد.

هر کاری که موافق خواسته‌اش باشد انجام می‌دهد هر چند روحش الوده به گناه شود.

راه‌های تقویت عزت نفس: (طبق قرآن و سیره معصومین(ع))

۱. شناخت ارزش خود و نفروختن خویش به بهای اندک؛

➤ آیه مرتبط: ﴿مَا فَرَزْنَاكَ مِنْ أَدَمَ رَا كَرَامَتٍ بَخَشِيْدِمِمْ ... وَ بَر بَسِيَارِيْ اَز مَخْلُوْقَاتِ بَرْتَرِيْ دَادِيْمِمْ﴾ (اسراء/۷۰)

➤ احادیث مرتبط: (علت بیان منزلت انسان‌ها در آیه: انسان‌ها خود را به بهای اندک نفروشدند)

۱. حدیث قدسی: ﴿اَي فَرْزَنْدِ اَدَمِ اِيْن مَخْلُوْقَاتِ رَا بَر اَي تُو اَفْرِيْدِمِمْ وَ تُو رَا بَر اَي خُوْدِمِمْ﴾ (خدا خودش را بهای انسان معرفی کرده)

۲. علی(ع): ﴿اِنَّهُ لَيْسَ لِاَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ اِلَّا الْجَنَّةُ فَلَا تَتَّبِعُوْهَا اِلَّا بِهَا﴾ : همانا بهایی برای جان شما جز بهشت نیست، پس [خود را] به کمتر از آن نفروشید.

✓ توضیح: خدا به انسان وعده دیدار داده و بهشتی را برایش آماده کرده به وسعت همه آسمان‌ها و زمین و آنجا هر آرزویی که تمنا می‌کند، می‌رسد.

✓ اگر انسان ارزش چیزی را نداند به آسانی فریب خورده و آن را به بهای اندک می‌فروشد

۲. توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او؛

➤ آیه مرتبط: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيْدُ الْعِزَّةَ فَلِيْهِ الْعِزَّةُ جَمِيْعًا﴾ (فاطر / ۱۰) (هرکس عزت را بخواهد پس تمام عزت برای خداست)

➤ احادیث مرتبط:

۱. علی(ع): ﴿خالق جهان در نظر آنان عظیم است. در نتیجه، غیر خدا در چشم آنان کوچک است﴾

نکات: ۱. در وصف انسان‌هایی که عزت خود را در بندگی خدا یافته‌اند؛ ۲. عدم احساس حقارت در انسان معلول یافتن عظمت خدا در درون (بندگی)؛

۲. علی(ع): ﴿بنده کسی مثل خودت نباش زیرا خداوند تو را آزاد آفریده است﴾

نکات: ۱. نفی بندگی غیر خدا معلول بندگی خدا؛ ۲. انسان برای تسلیم نشدن مقابل دیگران باید متوجه آزادی خود باشد؛

* پیشوایان ما با تکیه بر بندگی خدا (بنده حقیقی) (علت) در سخت‌ترین شرایط عزتمندانه زندگی می‌کردند (معلول)

۱. پاسخ پیامبر(ص) به بزرگان مکه در زمان محاصره طاعت‌فرسای مشرکان مکه: «اگر خورشید را در دست راستم و ماه را در دست چپم بگذارید، از راه حق دست بر نمی‌دارم»

۲. پاسخ امام حسین(ع) به یزیدیان که ۳۰ هزار نفری امام را محاصره کردند: «مرگ با عزت از زندگی با ذلت برتر است»

۳. پاسخ حضرت زینب(س) به عبیدالله بن زیاد (حاکم کوفه): «در این واقعه‌ای که برای ما پیش آمد، جز زیبایی ندیدم»

اسوه‌های

عزت نفس

تمرین ایستادگی در برابر تمایلات پست:

هر انسانی گاه و بی‌گاه با تمایلاتی روبرو می‌شود. نتیجه پاسخ مثبت به آن: خواری و ذلت - نتیجه پاسخ منفی به آن: خوارگی و نتایج تداوم: احاطه خواری طوری که به سرعت تسلیم می‌شود.

بهترین زمان برای پاسخ منفی به تمایلات: نوجوانی و جوانی - علت: عادت به گناه نکرده و تمایلات نامشروع در او ریشه‌دار نشده.

پیامبر(ص): چنین کسی به آسمان نزدیکتر است.

(یعنی: گرایش به خوبی‌ها در او قوی‌تر است)

✍ انسان با شناخت ریشه عزت و ذلت بهتر می‌تواند به سوی عزت حرکت کند و از ذلت دوری نماید؛

✓ انسان دارای دو دسته تمایلات است:

تمایلات
عالی و برتر

مانند: تمایل به دانایی، عدالت، شجاعت، حیا، ایثار و حُسن خلق - مربوط به روح الهی و معنوی انسان است.
نتیجه رسیدن به آن‌ها = احساس موفقیت و کمال و لذت
(خواست عقل و وجدان و نفس لوامه: پاسخ در حد نیاز به تمایلات دانی و پرورش تمایلات معنوی و الهی)

تمایلات
دانی (فروتر)

مانند: تمایل به ثروت، شهرت، غذاهای لذیذ، زیور آلات و رفاه مادی - مربوط به بُعد حیوانی و دنیایی انسان است.
نتیجه رسیدن به آن‌ها = احساس لذت و خوشحالی (خواست نفس اماره: فقط توجه به این بُعد) یا زندگی ممکن نیست
انسان به طور طبیعی به این امور علاقه دارد - علت: این تمایلات لازمه زندگی دنیا. بدون آن‌ها - یا زندگی سخت است.

تمایلات بُعد حیوانی در ذات خود بد نیستند اما نسبت به بُعد معنوی و الهی بسیار ناچیز و پایین و غیرقابل مقایسه هستند.
اگر انسان‌ها آن‌ها را اصل قرار دهد و فقط فکر رسیدن آن‌ها باشد و از تمایلات الهی غافل بماند بد است.

حد و مرز توجه به تمایلات را خدا می‌داند و با احکام خود، چگونگی بهره‌مندی از تمایلات را مشخص کرده تا انسان در عین بهره‌مندی، به رشد و کمال برسد.

* انسانی که به هوس پاسخ مثبت می‌دهد، قدم در وادی ذلت گذاشته و از مسیر رشد بازمانده و در مرحله بعد زیر بار ذلت ستمگران و قدرتمندان می‌رود.
* تحقیقات نشان داده است:

اکثر مجرمان و گناهکاران یا عزت نفس خود را از دست داده‌اند یا عزت نفس بسیار پایین دارند.
اکثر انسان‌های مفید و نیکوکار دارای عزت نفس بالا بوده و کمتر گناه می‌کنند.

✍ چند نکته علت و معلولی در عزت نفس:

معلول	معلول قبلی - علت بعدی	علت
حفظ پیمان با خدا و پایداری در عزم و تصمیم	عزت نفس	تسلیم و بندگی خدا
حفظ پیمان با خدا و پایداری در عزم و تصمیم	عزت نفس و دوری از گناه	احساس حضور در پیشگاه خدا
شکستن پیمان با خدا و سستی در عزم و تصمیم	ذلت نفس و افتادن در دام گناه	غفلت از خدا

ترجمه و نکات آیات درس یازدهم

۱- (یونس/۲۶): ﴿لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَ زِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾
ترجمه: برای آنان که نیکی کردند پاداشی نیکوتر و فروزتر است و چهرشان را تیرگی و خواری نپوشاند آنان یاران بهشت هستند در آنجا جاودانه هستند.

پیام و نکات:

* طبق آیه ثمرات نیکوکاری برای انسان عبارت است از:

۱. علاوه بر پاداش نیکو، پاداش مضاعف نیز دریافت می کنند. (الحسنی و زیاده)

۲. گرد خواری بر چهره آنان نمی نشیند. (لا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ)

۳. در آخرت نیز پاداش آنان جاودانگی در بهشت است. (أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ)

۲- (یونس/۲۷): ﴿وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ...﴾

ترجمه: و کسانی که بدی ها را بدست آوردند پاداش بدی مثل آن را خواهند داشت و خواری آنان را فرامی گیرد ...

پیام و نکات:

* طبق آیه عواقب انجام بدی ها برای گناهکاران عبارت است از:

۱. به اندازه بدی هایشان کیفر می شوند. (جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا)

۲. خواری و ذلت این افراد فرا می گیرد و در برابر گناه ذلیل می شوند. (تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ)

۳- (فاطر/۱۰): ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾

ترجمه: هرکس عزت را بخواهد پس تمام عزت برای خداست.

پیام و نکات:

۱. طبق آیه خدا که خالق تمام هستی است، سرچشمه همه قدرت ها و عزت هاست و وجود شکست ناپذیری است که کسی توان ایستادن برابر قدرت او را ندارد.

۲. نتیجه: هرکس که عزت می خواهد باید خود را به این سرچشمه وصل کند.

درس دوازدهم

پیوند مقدس

رسول خدا فرمودند که هیچ بنایی نزد خدا محبوب تر از ازدواج نیست .

خانواده مقدس ترین نهاد اجتماعی نزد خدا است. این نهاد با ازدواج زند و مرد به وجود می آید و با آمدن فرزند کامل میشود.

شخصیت انسانی زن و مرد

کلمات ((انس)) ((انسان)) ((بنی آدم)) ((ناس)) در قران کریم به جنس خاصی ندارد و هر ایه ای که این کلمات آمده به هر دو مربوط میشود . زیرا حقیقت انسان را روح تشکیل میدهد و روح انسان نه مذکر است نه مؤنث.

نقش های مکمل

خداوند زن و مرد را به گونه ای آفریده که زورج یکدیگر باشند. زن و مرد اگرچه ویژگی های مشترکی دارند اما از جهت ((زن بودن)) و ((مرد بودن)) یعنی از خصوصیات جسمی با هم متفاوت هستند و این تفاوت به گونه ای است که هر دوی آن را به هم نیازمند کرده بدون این که نسبت به هم برتری داشته باشند زیرا برتری هرکس نزد خداوند به تقواست که هر انسانی می تواند آن را درون وجود خود پرورش دهد.

خداوند برای تشکیل یک خانواده ی متعادل نقش های خاصی رت به هر یک داده برای مثال توانمندی عاطفی بالا زنان و قدرت جسمی بیشتر مردان برای آن است که زن با محبت مادری فرزندان را رشد دهد و مرد با کار کردن نان آور خانواده باشد.

مهم ترین برنامه ها برای تشکیل خانواده:

۱- تقویت عفاف و پاکدامنی: دوره ی بلوغ تا ازدواج یکی از حساس ترین و ارزشمند ترین دوره های عمر انسان است که نوجوانان و جوانان باید این دوره را با پاکدامنی و پاکی بگذرانند تا وقتی که وارد زندگی میشود الوده به گناه نباشد و راه بهشت را برای خود و فرزندان هموار کند.

هر نوجوانی به طور فطری و ذاتی خواستار ازدواج با کسی است که قبل از ازدواج پاکدامنی خود را حفظ کرده خود نیز باید اینگونه باشد و همچنین هر کس که خواستار آن است تا دیگران به اعضای خانواده او نظر سود نداشته باشد خودش هم باید چنین باشد نظام هستس بر عدالت است عمل هرکس عکس العملی دارد که قسمتی از آن در این دنیا ظاهر و تمام آن در آخرت

۲- توجه به اهداف ازدواج

۱- پاسخ به نیاز جنسی ۲- انس با همسر ۳- رشد و پرورش فرزندان ۴- رشد اخلاقی و معنوی

شایسته است که به تدریج درباره هدف خود از ازدواج فکر کنیم و هوشمندانه وارد این مرحله زندگی شویم.

انتخاب همسر و مسئولیت پذیری: پس از تعیین هدف ازدواج انتخاب همسر مناسب مطرح میشود که رضایت کامل دختد و پسر برای ازدواج ضروری است و اگر عقدی به زور انجام گیرد باطل است و مشروعیت ندارد همچنین شخص باید شور و احساس جوانی تسلط کامل داشته باشد و باچشم باز عمل کند.

مانند سخن زیبای حضرت علی (ع):

حب الشيء يعصی و یصم-----علاقه شدید به چیزی ادم را کر و کور میکند

همچنین پیشوایان دین از ما خواسته اند که در انتخاب همسر با پدر و مادر خود مشورت کنیم و به انتخاب درستی برسیم زیرا به علت تجربه و پختگی شان بهتر میتوانند خصوصیات افراد را دریابند و عاقبت ازدواج را پیش بینی کنند.

برخی از معیارهای ازدواج:

- ۱- اصالت خانوادگی ۲- اخلاق خوب و خوش رویی ۳- پوشش مناسب اسلامی ۴- صداقت با همسر
- ۵- عدم ارتباط قبلی با جنس مخالف ۶- عاقل و فهیم بودن

راه های شناخت همسر

تحقیق درباره همیر آینده را نباید با معاشرت هایی که منبع ان هوس های زود گذراست اشتباه گرفت تجربه نشان داده است که اینگونه معاشرت ها هرچند با عنوان شناخت روحیه همسر و پی بردن به نقاط تفاهم یکدیگر باشد نتیجه ای ندارد به همین خاطر خداوند اجازه اینگونه معاشرت هارا به ما نداده است در این نوع روابط معمولاً احساسات دو طرف بر هم حاکم میشود و هر دو سعی دارند تا نزد یکدیگر محبوب شوند که معمولاً به جدایی منجر میشود.

((زمان ازدواج))

امادگی برای ازدواج نیازمند دو بلوغ است یک بلوغ جنسی و دیگری بلوغ فکری و عقلی است که پس از بلوغ جنسی اتفاق می افتد بلوغ عقلی باعث میشود که جوان زندگی را جدی بگیرد و برای آینده ی همسرش برنامه ریزی کند که نشانه های ان از جمله:

داشتن شغل و پیدا کردن کار فکر کردن درباره ویژگی های همسر تنظیم خرج و هزینه خود و دوری از نشانه های بلوغ عقلی است. همچنین نباید فاصلع میان بلوغ جنسی و فکری بازمان ازدواج زیاد شود.

این جمله کوتاه اهمیت ازدواج را به خوبی میرساند که نشان میدهد چگونه نیمی از دینداری انسان با ازدواج حفظ میشود

((برای دختران و پسران خود امکان ازدواج را فراهم کنید تا خداوند اخلاقشان را نیکو کند و در رزق و روزی آنها توسعه دهد و عفاف و غیرت آنها را زیاد گرداند)).

امام صادق میفرماید: دو رکعت نماز شخص متأهل برتر از هفتاد رکعت نمازی است که شخص مجرد می خواند.

نباید از یاد ببریم که ازدواج برای رفع نیازهای طبیعی و پاسخگویی به قانون خلقت انجام میشود و شایسته است که با این نیازهای طبیعی در زمان مناسب و به شیوه صحیح پاسخ دهیم.

((فواید ازدواج و ضررهای دیر ازدواج کردن))

شادابی سلامت جسمی و روحی رشد طبیعی احساس رضایت درونی کاهش فشار جسمی و سلامت اخلاقی جامعه از فواید ازدواج در زمان مناسب است

تاخیر در ازدواج سبب افزایش فشارهای روحی و روانی روابط نامشروع و آسیبهای اجتماعی میشود.

همچنین اگر کسی بخواهد به شیوه ی ناصحیح به نیازهای جنسی خود پاسخ بدهد در آن صورت لذت آنها برخاسته از گناه است پس از چندی روح و روان فرد را نابود میکند و شخصیت او را میشکند اینگونه افراد روحشان مانند تشنه ای است که هرچه بیشتر از آب شور دریا مینوشند بر تشنگی اشان افزوده میشود و بی قراری او شدت می یابد.

پایان